

זו סמוכה לענין ראשון אפס כי לא תהיה הכרם נצורה גדורה ועווקה כי אם עד תם כח ליתן ועזו התנין. אבל מצאנו בכל קריות ספר בספרים המוגהים מהם אשר הנדקו [נ"א הבקיהן] אנשי לב מביני מדע פן יפקד עליה ובקריית טבריא פן אפקד עליה ואין מי יתבונן הנכונה וולתי אלהים.

אזרח : כאורח מכם יהיה לכם (ויקרא יח לד) : כגר כאורח (שם כד שז) : ומתערה כאורח רענן (תלים לו לה) : פתרינו כאורח רענן מתלחלח ומצמיח כאשל הנשרש ואורח מאורתי בני אדם אנשי שרשים המה (יח).

אח : מתחלק לר' פנים : האחד היש לכם אב או אח (ברא' מד יט) : הלא אח עשו ליעקב (מלאכי א ג) : השני ואת האח לפניו מבשרת (ירמיה לו כב) : אל האש אשר אל האח (שם לו כג) : ענינו יורה עליו כלי נחלים העשוי לאש : השלישי האח האח ראתה עינינו (תלים לה כא) : יען אשר אמרה צר על ירושלים האח (יחזקאל כו ב) : אח עשויה לברק (שם כא ד) : המלה הוואת איננה גזורה כיתר המלים והיא כמשמעה תאמר לעת רבות משוש' הרביעי ישגא אחו בלי מים (איוב ח יא) : ותרעינה באחו (ברא' מא ג) : בין אחים יפריא (הושע יג שז) : הם מקומות הנעשבים והנדרשים מויבי מים על ידי יאורים ואגמים.

אחד : אחד היה אברהם (יחזקאל לג כד) : כימים אחדים (ברא' כש ד) : התאחרי הימיני (יחז' כא כא) : והא אחד בהם (תהלים קלש שז) כמשמעם (ש') : ופתרון ולא אחד בהם כה הוא : גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו ימים יצרו ולא אחד בהם : בקש המשורר להודיע עוז אלהינו ופלאי מפעליו ואך גלויים לו העתידות שרם תצמחנה והנאות שרם תנאנה באמרו גלמי ראו עיניך גלמי ורקמתי תבניתו וצורתו בשרם הולדי ובשרם עליתי במחשבה ושרם בואי לעולם ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו וכל יצורי עפר כמני כמזוהם גם כלם בשרם הבראם יחדו גלויים לפניך

אור : אאורך ולא ידעתי (ישעיה מה ה) : אורו חיל (ש"א ב ד) : אור נא כנבר הלצך (איוב לח ג) : כאשר ידבק האור (ירמיה יג יא) : ותאורני חיל (תהלים יח מ) : מצאו השותרים ותורני חיל וסברו שהמלה גרועת אלף והמלה סדורה כמשפשי אך בהיות ותאורני מגזרת אור : וחורני מגזרת זר והב (שמות כה יא) : ונמצאו המלים שלמות והענין אחר : וגם כה עשו לזרפו את שבר בר עמי (ירמיה ח יא) : סברו שהמלה גרועת אלף ונראת המלה שהיא עומדת על משפשה אך בהיות זרפו מן תרופה : וירפאו מן רפאות : וגם כה אמרו בני נצו וגם נעו (איכה ד שז) : סברו שהמלה גרועת אלף הרחיקו המלה מן תנו ציץ למזוא כי נצא תצא (ירמיה מח ט) : והקריבוה אל נאצות (נחמיה ט יח) : וכי נאצו (במד' שז ל) : ולא נכון לפתר כה : על כי נצו יורה על נעו ונעו יורה על נצו : ופתרונו כי עשו וגם נדדו : ופתרון תנו ציץ למזוא תנו כנף למזוא כי עוף תעוף : וגם כה תקנו בשן יפקד עליה (ישע' כו ג) : סברו שהמלה חלופת אותיות, והחליפו יוד באלף וכן פתרו המלה : ואין המלה כאשר יזמו ולא פתרונה כאשר דמו : ואם בא יבא הפותר בכל המלים אשר איננו משיג ובהעלם ממנו שנל המלה למציא פתרונה ולעמוד על ענינה עד הגיעו אותה והחליפו אותיותיה או ספור על יסודה נמצאו מצמקיו מישור ונקלו חתחתיו ומצמיא פתח לכל בורה אבל המלה סדורה כדת כתובה כמשפשי וכה פתרון ענינה : וזה תחלת הענין, ביום ההוא יפקד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לוחין וגו' (ישעיה כו א) : ויהי בכרות אלהינו האויבים האלה ויחמו מן הארץ, ביום ההוא כרם חמר ענו לה (שם כו ב) או בהיות הכרם גדורה באין סרץ יאשרוה אים ולאמים ויקראיה כרם חמר : ואני נצרה לרגעים אשקנה פן יפקד עליה (שם כו ג) : אני י"י אצננה חמיד פן יפקד עליה האויב על כן פקדתי על לוחין שלא ישיחת הכרם : פרשה

המבאר

גלויים לפניך וימים יצרו ולא אחד בהם כל מעשה האדם והכלית הימים גלויים לפניך כאלו יצרו כבר אע"פ שלא היה אחד מכלם ולא היה ענין אחד ביניהם ואליהם הם פלאים מפעולות אלהים ומשפט נבחרת שעתידות גלויים לפני שרם תבאנה וכן היא במרם אצרך בבטן ע"ל. ולא הוכיר את מנחם. ומכאן נראה כי פקדתי נפל בלשון רש"י ויחזה וחרתי צ"ל ורקמתי.

(ח) ח"ל רש"י בתהלים : וכן פי' מנחם כאורח רענן מתלחלח ומצמיח כאשל הנשרש ואורח מאורתי בני אדם אנשי שרשים המה. (ט) ח"ל רש"י : גלמי ראו עיניך מאז בראת את העולם ראו עיניך את כל נולמי הדורות הבאים נולמי דורתי ותבנית צורתי במרם הולדתי. ובמרם בואי לעולם ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו וכל יצורי עולם כמני כמזוהם גם כלם בשרם הבראם יחדו

[21]

לג (תה' קיש נח) לחלות את פני ה' (זכריה ז ב)
כלם נמצאו כמשפט הזה *

אחמתא : והשתבחה באחמתא (עזרא ו ב)
פתרו בו אנשי פתרון הכלי העשוי לספרים ולאגרות
וגליונים והעמידוהו מגורת חמת מים (ברא' כא
יד) * ואלף אשר במלה איננה עקר כיתר האלפין
אשר בלשון ארמית ד) *

אחר : מתחלק לשלש מחלקות : האחד ולא
אחר הנער (בראשית לד יט) * אל האחרו אתי
(שם כד נו) מדוע אחרו פעמי מרכבותיו (שופט'
ה כח) הקשיבה ועשה אל האחר (רניאל ט יט)
ואחר עד עתה (בראשית לב ז) * כלם לשון בוש
המה * השני אחרו וקרב צרהני (תלים קל"ט ה)
והסג אחרו משפט (ישעיה נט יד) * השיב אחרו
ימינו (איכה ב ג) * ופניהם אחרנית (בראשית ט
כג) : ויפל רכבו אחרו (שם מז יז) : נראים שני
המראות האלה כי מגורה אחת הם * אבל ענינם
יחזיקם במעש ואין הרחקתם מרחק, השלישי אחר
מהרו (תה' טז ד) לא השתחוה לאל אחר (שמות
לד יד) : לא יהיה לך אלהים אחרים (שם כ ג) *
ושם אלהים אחרים לא תזכיר (שם כג יט) *

אהשררפנים : ואל האהשרפני' והשחות
(אסתר ח ט) * הם מגדולי רואי פניו *

אהשתרן : אהשתרנים (אסתר ח י) * הם
סוסים הרצים *

אט : מתחלק לב' מחלקות : האחד ואני
אתנהלה לאמי (בראש' לג יד) כמו נחת, ויהלך
אט (מ"א כא כז) * פתורנו כפי ענינו כמו יחף *
השני ואל האטים ואל האבות (ישעיה יט ג) מיני
כשפים הם *

אטד : בשרם יבינו סירתיכם אטד (תלים נח
י) : ויאמרו כל העצים אל האשר (שופ' ט יד) :
ויבאו עד גרן האטד (בראשית נ י) * מיני חוודים
[נ"א קוצים] המזו :

אטם : אטם אונו (ישעיה לג טז) כמו פתן
חרש יאטם אונו (תה' נח ז) אטם אונו משמוע
(ישע' לג טז) אטם אונו מועקת דל (משלי כא יג) *

ועומדים בצורתם לנגד מראה כל צורה ותבנית
כל רקמה וגולם כל תמונה העתירים להעשות
בתבנית הברואים ובתמונת העשויים גלויים לפניך *
על כן אמר ימים יצרו ימי האדם עוד יוצרו וחיו
עוד יבראו ואין לו יום אחד בהם מכל ימי חייו
והוא ראה את האדם בצורתו וברמותו בשרם בא
עתו לעולם ומשפט ענין זה כמשפט ירמיה
הענתותי אשר אמר לו : בשרם אצרך בבשן ידעתך
ובשרם תצא מרחם הקדשתך נביא לגוים נתתך
(ירמיה א ה) : הנה נמצא ידוע האדם בשרם
הברוא ומקודש בשרם יצירתו : וכנה משפט
הגבורה ודרך הפליאה לראות הבא כמו בא והיצייר
כמו יציר *

אחו : ואחותי באוניכם (איוב ג יז) ואחותי
אחיין (רניאל ה יב) לשון אגדה המה : ומהם
אחוך שומע לי (איוב טז יז) כתר לי וציר ואחוך
(שם לו ב) לילה ללילה יחווה רעת (תה' יט ג)
כלם גרועי אלפין המה *

אחידן : לשון ארמית מפשר הלמין ואחותי
אחיין (דנ' ה יב) : חידות ואחיין ענין אחד להם *
אחו : אחו בערפי (איוב טז יב) חיל אחו
(שמות טז יד) : אחווי הרב (שיר ג ח) : אשרי
שיאחו (תלים קלו ט) : תקח אחר אחו (במד' לא
ל) : ואחוו בונבו (שמות ד ד) : כלם ענין אחד
להם קרובים להשיפה *

אחלי : אחלי אדני לפני הנביא אשר בשמרן
(מ"ב ג ג) * אחלי יכנו דרכי (תהלים קיש ה) *
שניהם שווים בפתורונם ואין להם דמיונות ולא
נודעה יסודתם ופתורונם לפי ענינם : אחלי אדני
חפצי אדני ורצוני לפני הנביא : ופתרון אחלי יכנו
דרכי מאויי ורצוני וחשקי שיוכנו דרכי : ופותרים
אומרים מלה זו גזורה מן ויחל משה (שמות לב
יא) * ומן שני צדי המלה לא יתכן כה, הצד האחד
על הבאת האלף במלה, והצד השני על כי לא יתכן
בלשון עברית להיות מלה זאת לבהה כי אם עם פני
כאלה : ויחל משה את פני דה' אלהיו (דה"ב לג
יב) חלו נא פני אל (מלאכי א ט) חליתי פניך בכל

המבאר

מחברת משובשת או סגד המרפסים. ובמקום פתרו כן צ"ל
פזירו בו. ובמקום הפלים צ"ל האלפין. עין לעיל שם אוא.
גם זה לידע כי רק בהעתקת האמפירי נמצא האלפין ככונן.
וביתר ההעתיקות נמצא הפלים *

ד) וז"ל ש"ש : אחמתא. פתרו כן אנשי הפתרון שהוא
כלי העשוי לאגרות ולגליונים ולספרים והעמידוהו מגורת חמת
מים האלף אשר בכתבה אינה עיקר כיתר הפלים אשר בשאר
לשון ארמית עכ"ל. ולא נזכר בשם פתום. והקורא יראה כי
שתי שגיאות נזכרו בלשון רש"י אם סגד שהיה לפניו נוסחת

יורה על פתורנו הם מיני חיות.
איב • ואיבה אשית (ברא' ג טו) : ואיבת
 את איבך (שמות כג כב) • איבת עולם (יחזק' כה
 כו) : מגורת איב הדם •

איך • איך איך (ש"א יו ב) • איכה אשא
 לבדי (דברים א יב) : איככה אוכל וראיתי (אסתר
 ח ו) • ענין אחר וגזרה אחת להם •

איל • מתחלק לחמש מחלקות : האחד איל
 תמים מן הצאן (ויקרא ה טו) : והנה איל אחר
 נאחו (בראש' כב יג) • ואילי צאנך (שם לא לח) •
 איל המלואים (שמות כט לא) • השני , אילותי
 לעזרתי הושע (תלים כב ד) : כגבר אין איל (שם
 פח ה) אילי מואב (שמות טו טו) • אילי נביות
 (ישעיה ס ז) • ענין כח ומעוזה המה • ויתכן להיות
 מגורתם על אילת הדשחר (תהלים כב א כג) •
 השלישי , האיל מזוורת חמשית (מ"א ו לא) •
 ואיליו ואילמיו (יחזקאל מ כא) ואל איל הדחצר (שם
 מ יד) ואל איל תמרבים (שם מ טו) • אחר מפו
 ואחר מפו אל איליו (שם מ כו) • עד איל פארן
 (ברא' יד ו) • ענין אחר להם מפתח עגול בבנין •
 הרביעי , איל וצני (דברים יד ה) • לצפ האילים
 (שיר ב ט) כי גס אילת נשדה (ירמיה יד ה) אילת
 אהבים (משלי ה ט) אילת שלוחה (ברא' מש כא)
 כאל תערב (תלים מב ב) כמשמעם • הימשי ,
 וקורא להם אילי הצדק (ישעיה סא ג) כמילים אשר
 חמדם (שם א כט) הנחמים באלים (שם נו ה) •
 ענין שידים ואלנות הם • ומגורתם כאלה נובלת
 עליה (שם א ל) תחת האלה (ברא' לה ד) כאלה
 וכאלון (ישעיה ו יג) •

אים • הור נחור אימה (איוב לט ד) • את
 אימתי אשלח לפניך (שמות כג כו) • עליו אמים
 (איוב ד כה) אים ונורא (תנבוקא ז) • כל פחד
 ואימה ענין מורא המה •

אין • מתחלק לשני מחלקות : האחד אין
 קדוש כ"י כי אין בלחך (ש"א ב ג) • מאין עוד
 פנות אל המנחה (מלאכי ב יג) • כי אינם יודעים
 לעשות רע (קהלת ד ז) כי אם איך משלח (שמות

שקופים אשומים (מ"א ו ד) ענין סתימה המה •
אטון • חשבות אטון מצרים (משלי ו טו) •
 אין למלה זו דמיון בתורה ופתורנו לפי ענינו אטון
 כלילת טא) מצרים • אבל בלשון ארמית כמזהר ואת
 מיתריהם (שמות לה יח) יית אטונידיק •

אטר • איש אשר יד ימינו (שופטים ג טו)
 ענינו יורה עליו : איש שמאלי איש כבד ימין , לא
 היתה ידו הימנית מושלת ולא היה לוחם כי אם
 בשמאלית • והענין יורה כי שמאלי היה בחגרו
 החרב מצד הימין על יד ימינו נמצאת ידו הימנית
 כבדה וסגורה , וכמוהו ואל תאמר עלי באר פיה
 (תלים סט טו) • אל הסגר ואל תכבד •

אי • מתחלק לחמש מראות : המראה האחד
 אי הבל אידך (בראש' ד ט) אי זה ספר כריתות
 (ישעיה נ א) אי אלהימו (דברים לב לו) אי חנית
 המלך (ש"א כו טו) אי זה הדרך ידלק אור (איוב
 לח כד) כלם פתרון אחד להם אי כמו איה • ואיכה ,
 ואיו , ואים , ויש כמלה הזאת בלשון עברית אך
 ואיכה ואיככה • אן ואנה • הלו הלו והלוה • אל
 ואלה , אי ואיה , אין והא"ן עשוי לפתרון כי אם
 לצחצוח הלשון • המראה השני , ואמר יושב האי
 הזה (ישעיה ד ו) בארים כבדו ה' באיי הים (שם
 כד טו) הלילו ישיבי א' (שם כגו) אי כפתור ירמ'
 מו ד) עתה יחרדו האין (יחזקאל כו יח) • האים
 הרחקים (ישעיה סו יט) • איים רבים סחרת ידך
 (יחזקאל כו טו) הם יושבי כפרים סביבות הים •
 המראה השלישי • אי לך ארץ (קהלת י טו) ואי
 לו האחד שיפל (שם ד י) • אוי להם (הושע ז יג)
 אויה לי (תה"ק ד) • המראה הרביעי , אי כבוד
 אמר (ש"א ד כא) • ימלש אי נקי (איוב כב ל) •
 ולרוזנים אי שבר (משלי לד א) • לשון אין המה •
 ופתרון ולרוזנים אי שבר לא נאזה לרוזנים שתר
 שבר . פן ישכח חקי אלהים וישנה משפשו ויסלק
 דברי אמת ויתכן להיות מגורתם אי לזאת אסלה
 לך (ירמ' ה ז) • ופתורנו לא לזאת אסלה לך כ"י •
 המראה החמישי , וענה אים באלמנותיו (ישעיה
 יג כב) ופגשו ציים את אים (שם לד יד) ענינו

המבאר

ובתחם פירש אי כמו אין ע"כ .
 (כ) ו'ל רש"י שם : ובתחם פתר אילת לשון כעז כמו אילנות
 לעזרתי חושה , דשחר לשון שחרית , ובתחם פתר לשון בקור
 ככו שוחר טוב יבקש רצון וכמו לשחר פניו , ע"כ .

(טא) מלת כלילת כתיבה בכל הכ"י אשר לפני .
 (כב) ו'ל רש"י שם : ימלש אי נקי כמו אי כבוד אין כבוד
 וכן ולרוזנים אי שבר אין שבר אין נאזה להם שחרות שלשתן חברן
 סתם במחלקה אחת . בל"ח נוספו כאן המלים האלה : וזאת קרוב
 לשחררן מכלם , וזה לשון רש"י שם : שם לזאת אסלה לך ,

[23]

גדרו ולא הניא פתרונו ולא השיג גבולו אשר לא כדת • אקצר מבטא לשון ואשוב לענין ראשון •

אך • אך אשר יאכל (שמות יב טז) ואך את דמכם (בראש' ט ה) • אך ורק קרובים הם זה מזה אבל לשון בלשון לא יפתר היסב •

אכזב • בתי אכזיב אכזוב (מיכה א יד) היו תהיה לִי כמו אכזב (ירמיה טו יח) ענינו יורה עליו • גורתו מן כוב מלה גרועת אל"ף •

אכזר • לא אכזר כי יעורנו (איוב מא ב) • אכזרי המה ולא ירחמו (ירמיה נ מב) • אכזריות חמה (משלי כו ד) ועבר שארו אכזרי (שם יא יז) פתרונו לפי ענינו •

אכל • מתחלק לב' מחלקות: האחד די אכלו קרצוהי (דניאל ו כה) ואכלו קרציהון (שם ג ח) לשון רכילות בלשון ארמית • לא תלך רכיל (ויקרא יט טז) מתרגמינן לא תיכול קרצין • השני, אוכל בנסף תשברני (דברים ב כח) כל אכל תתעב נפשם (תלים קו יח) וגערתו לכם באכל (מלאכי ג יא) • כאשר יחלם הרעב והנה אוכל (ישעיה כט ח) •

אכן • אכן נודע הדבר (שמות ב יד) אכן חלינו הוא נשא (ישעיה נג ד) אכן רוח הוא באנוש (איוב לח ב) • אכן לשקר מגבעות (ירמיה נג) אכן יש ה' במקום הזה (ברא' כח טז) • פתרונם כפי ענינם • כי המלים האלה לא יצטרפו ולא יגזרו ולא פתרונם כי אם לפי ענינם •

ופתרון אכן לשקר מגבעות כה הוא: בשום ישראל לאלהים כה יתודר, ואמנם אותה העבודה אשר עבדנו לאלהי נכר ופסילי זרה נסכי הרים וקטרי גבעות שקר ותעתועים והבל הבלים היו בדינו וכמוהו בענינו אליך ננים יבאו מאפסי ארץ ויאמרו אך שקר נחלו אבותינו הבל ואין בם מועיל (ירמיה טז יט) אכן הנה לשקר עשה עש שקר ספרים (שם ח ח) לשוא הנחיל אלהינו תורת אמת לעם מרי ולריק למדם חקיו אכן השא השאט לעם הזה ולירושלים לאמר שלום היה לכם ונגעה חרב עד הנפש (שם ד י) • ריב ירמיה עם ה' וכה היה מתוכה ואומר: יען השימות עמך בנביאי שקר אשר אמרו להם שלום יהיה לכם ולא בליחם והארכת להם עד אשר נגעה חרב עד הנפש והנביאים הנבלים כה אומרים לחוצי לבב וירפו את שבר ברת עמי על נקלה לאמר שלום שלום

ח יו) • ואם אין מחני נא (שם לב לב) • איננו גדול (בראשית לח ט) • לשון לא המה • השני, מאין יבוא עזרי (תלים קמא א) מאין לי בשר (במד' יא יג) מאין אבקש מנחמים לך (נחום ג ז) מאין גהוי (מ"ב ח כה) מאין אושיעך (שם ו כו) • [כלם לשון איה המה • עין לעיל שרש א'] •

איש • אליכם אישים אקרא (משלי ח ד) מי האיש הירא (דברים י ח) • נבזה וחול אישים (ישעיה נג ג) איש כי יד נדר (במדבר ל ג) אישה יקימנו ואשה יפירו (שם ל יד) • ואם בית אשה נדרה (שם ל יא) וילך אתה אישה (ש"ב ג טז) איש האשה (שופט' ד ד) ענין בעל • איש שתיים חוברות איש (יהושפט א יא) איש אל עבר פניו (שם א ט) • איש לא נעדר (ישעיה מכו) • [ענינם כל אחד או אין אחד • (יעמאכז לו יעמאכז) •

אישון • שמרני כאישון בת עין (הה' יו ח) יצרנה כאישון עינו (דברים לב י) •

אית • איתו גברין יהודאין (דניאל ג יב) האיתך כהל (שם ב כו) לא איתי אנש על יבשהא (שם ב י) איתי גבר (שם ח יא) • לשון יש המה •

איתן • איתן מושבך (במדבר כד כא) אל נחל איתן (דברים מד ד) • לפניות בקר לאיהנו (שמו' יד כו) והאיתנים מוסרי ארץ (מיכה ו ב) באיתן קשתו (בראש' מש כד) • פתרון אחר להם • והם ענין אומק • וחוקף •

פחר אנקלוס בוחשב באיתן קשתו: "ושויו בתוקפא רוחצניה" • יידי כראות יהודה בן קריש מסתת פתרון אנקלוס במארו [בראש תרגומו בפסוק הזה] "והבת בהון נביאותיה" האשימו חננים ויחשב בלבו כי הוא פתרון וחשב באיתן קשתו • ואמנם השווה וישיאיהו קרבת המלים, וחשב קרוב לוחבת, באיתן קרוב לבהון, קשתו קרוב לנביאותיה, ואפס כי לא הענין כאשר דמה ולא הפתרון כאשר זמם • אבל אנקלוס בפתחו דברי פתרוניו הרחיב את הפתרון לכאר ענינו • רבה פני מליצתו ויוסף על מדת דברי הנבואה להקריב פתרונו ללב למען ישמעו קוראיו וממוצא הדבר ישיכילי • "והבת בהון" אין לו מקום בפסוק וגם "על דקיים אורייאתא בסתרא" אין לו מקום בפסוק • וזה יורה כי לא בא כי אם להרחיב הפתרון עד אשר יתישב היסב • ואלו דקדק יהודה חקר שכלו וענין סברתו לא סרין

[24]

(משלי ח ד) או ידבר אלימו באפו (תהלים ב ה) שרשי פתוח אלי מים (איוב כט יט) השמחים אלי גיל (שם ג כב) תבא בלחא אלי קבר (שם ח כו), ויחכן להיות מגורתם אל פשטתם היום (ש"א כו י) אל איזה מקום פשטתם היום, ויאמר דוד על גב יורה.

השלישי. אל נלדו להרפא (כ) (דה"א ד ה): אלה הרברים (דברים א א) לאנשים האל (ברא' יט ח) כי את כל התועבת האל (ויקרא יח כו) ואמר לה אל מאניא (עזרא ה טו).

הרביעי. אל תביא במשפט (תהל' קמג ב) אל תאמר לרעך (משלי ג כח) אל תלשן עבר (שם ל י) אל אדות הרעה הגדולה הזאת מאחרת אשר עשה לי (ש"ב יו י) כה פתרנו: אל תעשה אדות הרעה הגדולה הזאת מאחרת אשר עשה לי, וכמוהו בענינו אל כי קרא י' לשלש המלכים לחת ביד מואב (מ"ב ג יג): וכמוהו קרוב מענינו אל ארני איש האלהים אל תכוב בשפתך (שם ד טז) ענינו יורה עלי. ויש בתורה לשון רבוי ולשון מיעוט והענינים יורו עליהם והם כתובים במתברת על ספר.

החמישי. ויאל משה לשבת (שמות ב כא): הואלו פני בי (איוב ו כח) הואל קח כהרים (מ"ב ז כג) הנה נא הואלתי (בראשית יח כו) כי הואל הלך אחרי צו (הושע ה יא): ויש בחזרה סדרי מחזורת דרכי קוצר. גם אלה לחכמים (כ) כמו אלה: קראן לו ויאל לחם (שמות ב ד) וכהניא אחרי ויאל משה לשבת. וכמו ואמר לה השלום לך השלום לאישך השלום לילד ותאמר שלום (מ"ב ד כו), וכמו כזאת וכזאת דברת הנערה אשר מארץ ישראל (שם ה ד) ויאמר מלך ארם לך בא (שם ה ה) (ס) וכאלה רבות.

הששי: ויאל שאל את העם (ש"א יד כד) אלה וכחש (הושע ד ב) ושמעה קול אלה (ויקרא ה א) את האלות האלה (במד' כג) ענין אחד להם.

על הנביאים המתעלים את עמי הנשכים בשניהם אין שלום (שם ח יא). וכמוהו בענינו כה אמר ה' וקראו שלום (מיכה ג ה).

אכף. ואכפי עליך לא יכבד (איוב לג ז) כי אכף עליו פיהו (משלי טו כו) הוא מגורת כפופים (תלים קמו ח) ואכף לאלהי מרום (מיכה ו ו). וכבר קדמו קצות המלים הגרועים אל"ף במתברת הזאת בתחלת הספר [עין צד ד].

אכר. אכר וצמדו (ירמיה נא כג). בשו אכרים (שם יד ד) וקראו אכר אל אבל (עמוס ה טז). כלם חורשי שדות ומשרדי תלמים ופתחי אדמה המה.

אל. לא נודע פתרוננו בלתי ענין מחזורת למרבית פניו ורבי תוצאותיו. כי כל מלה אשר היא רבת פנים בעודנה לבדה ולא יסביר מלים לא נודע פתרונה עד בא המספר ויחלקנה כפי ענינה. ואל יסדר והיה לשתיים עשר פנים. האחד אל אלהים ה'. השני ואל משה אמר. השלישי ואלה נולדו להרפא. הרביעי אל רבוא במשפט את עבדך. החמישי ויאל משה לשבת. הששי ויאל שאלו את העם. השביעי אלי בכתולה חגורת שקי. השמיני כאלה גובלת עליה. החשעני נואלו שרי ענין. העשירי אלילי כספו. האחר עשרה ואלו היה אלף שנים. השנים עשרה ואלו עיר וקדשי. אבל יש בנקירתם דקדוק ואין צור על מחלקותם לתוצאות פתרונם. אבל פתרונם על מחלקותם על פי ענין הכורה עליהם.

אל הראשון. אל אלהים (יהושע כב כב) אל שרי (ברא' יז א) אלי אתה אשהוך (תהל' סג ב) מי מכמה באלם (שמות טו יא) הנו לה' בני אלים (תלים כט א) יש לאל ידי (בראש' לא כט) בהיות לאל ידך לעשות (משלי ג כו) כלם ענין כח ואונים המה.

השני. ואל משה אמר עלה אל ה' (שמות כד א) אלי לאמר (בראש' לא כט) אליכם אישים אקרא

המבאר

(כד) מלת להרפא בכתבו קדש שלנו כתובה באל"ף ובכל כ"ף המתברת נמצא בה"א. וכן לעיל דף ט ע"ב. אמר גם אלה לחכמים לא יבאד דומב כבאן. ואיפשר לומר כי כותבו היתה לפרש מלת אלה בסמוך גם אלה לחכמים [שם כד כג] ג"כ לשון רצון חפצן וא"כ היה לו לכתוב אותו קדם ויש בתורה. (ט) הן כונה המחבר כבאן לאמר כי לפעמים נמצאו מאפרים בתורה אשר בעבור חקיעור נשכחו בהם איזה ענין. אבל טיבן היה מרחק הסדר. כמו במשל הראשון. קראן לו ויאל להם לא נאמר שם אם קראו אותו, אך משוחרר ויאל משה מוכן כי קראוהו. וכן במשל השני אשר לא נאמר בכתוב שהענין נחמד שאל את השונות כאשר צוהו אלישע על שלוםם ושלום אישם ושלום הילד, אבל משוחרר וחאמר שלום יש להוציא כי הענין שאל את פיה ואמרה הן. אמנם לא דעתי מה כיוון המחבר במשל השלישי. הלא נמצא בכתוב פסוק ויבא ויעד לאדניו לאמר באת וכאת'ו, וספר אחרי שבע מלך ארם את דברי המגיד כתוב כי אמר כך. וא"כ מה נשפט בכתוב הזה עד שנצמד לחביתו פסוק הכתוב.

[25]

(תהלים לא יט) ולשונו אדבוק אל חך ונאלמת (יחזקאל ג כו) נאלמתי דומיה (תלים לט ג) כרחל לפני גזויה נאלמה (ישעיה נג ז) אלילים אלמים (חבקוק ב יח) כלם כברי פה וכברי לשון המה.

השני והנה אנהנו מאלמים אלמים בחך השדרה והנה קמה אלמתי (בראשית לו ז) נשא אלמתי (תה' קרי ו) פתורנו כפי ענינו כמו איסר ואגר המה וראוי להיות מגורם אלם צדק תדברון (תלים נח ב).

השלישי אלם הנית (יחזקאל מ מזח) ואולם הכסא (מ"א ז ז) בין האולם ולמזבח (ויאל ב יז) והאולם על פני היכל הברית (מ"א ג י) וחזוי המוכא במלה איננה יסוד, ואילוי ואלימיי (יחזק' מ כא) יוכיח.

הרביעי אולם חי יי' (ש"א כ ג) אולם אני אדרוש אל אל (איוב ה ח) ואלם כלם תשובו (שם יז י) ואולם לזו שם העיר לראשונה (בראש' כח יט) ואולם שלח נא ידך (איוב א יא) מלה זו קרובה אל אמנם.

אלמנ • אלמנים ואלטמים (דח"ב ט י) מין אחד הם, הם עצים אדומים הגדלים בים כסמשעו.

אלף • מתחלק לר' מחלקות: האחד הכה שאול באלפיו (ש"א יח ז) צאנינו מאלפיות (תה' קמד יג) שובה יי' רבבות אלפי ישראל (במד' לו) כך פתורנו הרגיעה והניחה עמך ישראל וכמזהו בשובה ונחת תושעון (ישע' לו טו) ולא יוכל הפותר להצמידה מגורת שובה לו על דבר נחותם במחנה. השני אלף נעורי (ירמיה ג ד) ואת לסדתי אותם אלף אלפים לראש (שם יג כא) אלפי הרל במנשה (שופ' ו טו) ואני ככבש אלף יובל לשבוח (ירמ' יא יט) פתורנו כפי ענינו כלם גדולים וראשים המה ופטר יהודה בן קריש ככבש אלף. ככבש ואלף העמיד אלף מגורת שגר אלפך (דברים ז יג) יסף ויו בתחלת המלה וגם ויו שני בתוך המלה (לא) ואין לשניהם דרך לנשות על כי המלה

השביעי אלי כבחולה חזרתה שק (ויאל א ח) אללי לי (מיכה ז א) ענינו כמו הוי ונהי.

השמיני סו • כאלה ונאלון (ישעיה ו יג) כאלה נובלות עליה (שם א לו) כי תבשו כח מאלים אשר חמדכם (שם א כט) וקרא להם אלי צדק (שם סא ג) רבה אילנא ותקוף (דניאל ד ח) אילנא די חיות (שם ד יז).

התשיעי נואלו שרי צען (ישעיה יט יג) אשר נואלנו (במדב' יב יא) נואלו כי לא ידעו דרך ה' (ירמ' ה ד) כי איל עמי (שם ד כב) אולת קשורה בלב נער (מש' כב טו) ענין פתורם הוללות וסכלות. השעשיי • אלילי כספו ואלילי זהבו (ישע' לא ז) קסם ואליל ותרמית לבם (ירמ' יד יד) רופאי אלל כלם (איוב יג ד) ענין עצבים הם.

העשתי עשרה • אלו היה אף שנים (קהלת ו ו) אלו לעבדים ולשפחות (אסתר ד ד) פתורנו קרוב מן אם. אם היה.

הששים עשרה • ואלו עיר וקריש (דניאל ד י) [כמו] וארו כט) חזרה אחרי תנינה (שם ז ה) פתורנו כמו הנח.

אלגביש • אבני אלגביש (יחזקאל יג יא) אבני ברד הוא כמשמעו.

אלוה • אלוה מתימן יבא (חבקוק ג ג) אלוה לא ישיב אפר (איוב ט ז) הוא השם הנכבד והנורא ויש אלוה דיין ושופט כמו אלהים את תקלל (שמי' כב כו) אשר ירשעון אלהים (שם כב ח) ואתה תהיה לו לאלהים (שם כ טו) ויש אשר ענינו מלאכים, אני אמרתי אלהים אתם (תהלים פב ו) כי ראיתי אלהים פנים אל פנים (בראשית לב לא) להן אלהין די מדרהין עם בשרא לא איתוהו (דני' ב יא).

אלח • אף כי נתעב ונאלח (איוב טו טו) יחדו נאלחו (תלים יד ג) פתורנו כפי ענינו נאלחו כמו נבאשו.

אלם • מתחלק לר' מחלקות: האחד או מי ישים אלם (שמות ד יא) תאלמנה שפתי שקר

המבאר

הכתיב כלל. ואי חושפתי מלת כסו. (ל) פ' לא יתכן לפרש מן שוב חזרה מפני שחיתם במקום אחד אבל הוא מן שוב כמו בשבוב ונחת עין שרש שוב. (לא) כלומר במלת אלפך שמשפחה בלי ויו חזקת ויו כאלו הייתה אלפך.

השני * אמה ארכו ואמה רחבו (שמות ב) אמת בצדק (ירמ' נא יג) באמת איש (דב' ג יא) * השלישי * אמתו בלהה (בראשית ל ג) את בתו לאמה (שמות כא ו) וחשלה את אמהה (שם ב ד) שתי האמהות (בראש' לא לג) לעיני אמהות עבדיו (ש"ב ו כ) ואמהתיה מנחנות כקול יונים (נחום ב ד), פתרון אמה כמו שפחה אבל נראין שתי לשונות אמתו ואמהותי *

הרביעי * שבחוהו כל האמים (תהלים קיו א) ראש אמות בית אב (במדבר כה פו) די כל עם אמה ולשן (דניאל ג כט) * לאומים ואמים וגוים קרובי ענין המה *

החמישי * אם בחקותי תלכו (ויקרא כו ג) אם ישמעו ויעבדו (איוב לו יא) ואם לא ישמעו (שם לו יב) הענין יורה עליהם, אבל יש לאם מחלקות ותוצאות: אם תאבדו ושמתם (ישעיה א יט) ואם תמאנו ומריתם (שם א ד), מלת אם ענין אחד ומראה אחד לה. אבל בנשות אליה מיתר המלים יוציאה ממשפחה ומשכחה אחרי ענינם ובסור מושכחה תשוב לענינה הראשון וכאלה הם המלים אשר ימשכחה: כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי (בראשית כה פו) לא אוכל עד אם דברתי דברי (שם כד לג) עד אם כלו לשחות (שם כד יט) * וכאלה הרבה * וחלופם, אם ארץ מאפליה (ירמ' ב לא) אם יכין שאר לעמו (תהלים עז ד) אם בשרי נחוש (איוב י יב) * וחלופם, אם ישמעו ואם יחדלו (יהוקאל ב ה) * וחלופם, אם רחץ אדני את צאת בנות ציון (ישעיה ד ד) אם תקטל אלוה רשע (תלים קלס יט) וכאלה הרבה * וחלופם האם אין עזרתי בי (איוב ו יג) האם חמנו לנוע (במדבר יז כח) כי אם יש אחרית (משלי כג יח) * נשוב לענין ראשון *

אמל * מה אמלה לבתך (יהוקאל טו ל) מה היהודים האמללים (נחמיה ג לד) אמללה יולדת השבעה (ירמ' טו ט) כי אמלל אני (תהל' ו ג) ענין חלש ורציני: רמה, והפותרים חלקה לשני מחלקות. ראוייה למיאר אחד הואיל והענין תלוי מן המלה.

מבלעדי הווי' עומדת על עמדה ועל אמתה להיות פתרונה ככבש אלוף ככבש גדול (ל') והשקנה מגרעת הו"ו פה כמגרעת ווי המלים האלה: אדם פסדה וברקת (שמות כה יו) לשם שבו ואחלמה (שם כה יט) תרשיש שהם וישפה (שם לט יג) ראובן שמעון לוי ויהודה (שם א ב) משפשו גר יתום ואלמנה (דברים כו יט) לא השקם כרת ואין כה משפשו הלשון הלא זה ארח הסדר וכה משפשו באמרו לשם שבו ואחלמה לולי הו' של ואחלמה לא נגרעה וו משבו, וכמהו אדם פסדה וברקת לולי הו' של וברקת לא נחסר וו מפסדה, וכמהו ראובן שמעון לוי ויהודה לולי וו של ויהודה לא נחסר וו משמעון ולוי, וכמהו משפשו גר יתום ואלמנה לולי וו של ואלמנה לא נחסר וו מיתום, ורוב הדברים והשמות הסמוכים כה זה אחר זה כה משפשו אבל לא יקרה מקרה זה לשני דברים כי אם לשלושה ומעלה * ולולי הווי' אשר יחתמו המלים האחרונים לא נחסרו התיכונים, על כן ככבש אלוף לא יבא עמוהם ולא יעלה במספרים * ולא יתכן להיות פתרונו כי אם כמכתבן ואני ככבש אלוף וגם יובל לשבוח יובח *

השלישי * החרש ואאלפך בינה (איוב לג לג) פן תאליף ארחותיו (משלי כב כה) כי יאלף עונך סך (איוב טו ה) ענין לימוד הם * ויש מנורהם מלין גרועי אלפין ואלה הם * מלפנו מבהמות הארץ (שם לה יא) וכמהו בגוי תלפיות (שיר ד ד) * הרביעי * שגר אלפך (דברים ז יג) האלפים והעזרים (ישע' ל כד) באין אלפים אבוס בר (משלי יד ד) אלופינו מסובלים (תהלים קמד יד) לשון שוורים הם *

אלץ * ותאלצהו (שופטים טו טז) אין למלה זו דמיון בתורה אבל ענינה יורה עליה * ותאלצהו כמו ותחידקהו ותציקהו *

אם * מתחלק לחמש מחלקות: האחד, אם הבנים שמחה (תהלים קג ט) לאמתם יאמרו (איכה ב יב) לא תקח האם על הבנים (דברים כג ו) כמשמעו *

המבאר

ע"ל * ועל נפל אשת [תהלים כח ט] אמר רש"י * ופירש מהם ככבש ואלוף הוא שור אף כן נפל ואשת ע"ל * ונראה כי ט"ם נפל בדפוס וצ"ל שם יפירש כנחם בשם ר' יהודה בן קריש ככבש ואלוף כמו ככבש ושור וכו'.

(לב) ח"ל רש"י שם: דונש ויהודה בן קריש פתרוהו ככבש ופר' כי אלוף כמו שגר אלפך. ואע"פ שלא טאמר ואלוף יש לנו כיוצא בו שמש ירה עמר ובולה. כסום ענור בן אצפחה. ומתחם פחד ככבש אלוף כבש גדול וינתק מסייעו כאמר בחור.

[27]

כש) הן שנכתיב אמש (שם יש לך) ויוכה אמש (שם לא מב) ענין ליל אתמול המה .

אמת . אמת מארץ תצמח (תלים פה יב) כי אמת יחגה חכי (משלי ז ח) וה' אלהים אמת (ירמיה י י) הן אמת חפצת בשוהות (תה' נא ח) תתן אמת ליעקב (מיכה ז ד) על חסוד ואל אמתך (תלי' קלח ג) קשנתי מכל החסדים ומכל האמת (בראשית לב י) . ענין קושש המה . וגם מלה זו חלקה לשתיים והיא ראויה לאחת .

§ **אמתחת** . אמתחת הקטן (ברא' מד ב) כסף איש בפי אמתחתו (שם מד א) באמתחתים (שם מנ כג) וימצא דגביע באמתחת בנימין (שם מד יב) .

אן . מתחלק לשבע מחלקות : האחד אן הלכתי (ש"א י יד) עד אן תמלל אלה (איוב ח ב) עד אנה ינאצוני (במדבר יד יא) עד אנה אשית עצות בנפשי ... עד אנה ירום איבי עלי (תלים יג יג) עד אנה ה' שועתי (חבקוק א ב) עד אנה ה' תשכחני נצח (תהלים יג ב) ענין אחד להם . אנה נפל (מ"ב ו ו) אנה אנהו עולים (דברים א כח) אנה המה מולכות ארת הארץ (זכריה ה י) הענין ירחיקם כמעט והלשון אחת . השני ואנו ואבלו פתחיה (ישע' כו כו) ואנו הדיגים (שם יש מ) תאניה ואניה (שם כש ב) לא אכלתי באני ממנו (דבר' כו יד) . ענין עצבות ואבלות המה : השלישי אני יוסף (בראשית מה ג) אף אני בחלומי (שם מ טו) הן אני כפך לאל מחומר קרצתי גם אני (איוב לג ו) . הרביעי אנה לידו (שמות כא יג) כי תאנה הוא מבקש (שופטים יד ד) ויהי העם כמתאננים (במדבר יא א) מדה יתאונן אדם חי (איכה ג לש) כי מתאנה הוא לי (מ"ב ה ו) ענין עלילה המה . החמישי מרוב אונים ואמין כח (ישעיה מ כו) ולאין אונים עצמה ירבה (שם מ כש) מצאתי און לי (הושע יב ט) ואונו בשרירי בשנו (איוב מ טו) יריו תשננה אונו (שם ד י) ענין כח ועצמה המה . הששי אני תרשיש (מ"א י כב) אני שיש (ישעיה לג כא) ואני עשה המלך שלמה (מ"א ט כו) וישלח חירם באני (שם ט כו) וימצא אניה בארז תרשיש (יונה ג א) ענין

אמן . מתחלק לד' מחלקות האחד אמונה אומן (ישעיה כה א) בנים לא אמן כם (דברים לב ד) ויהי ידיו אמונה (שמו' יו יב) האל הנאמן (דברים ז ט) וגם אמונה אחותי בת אבי (בראשית ד יב) כי האמנם ישב אלהים (מ"א ח כו) ענין אחד להם . ופתרון ויהי ידיו אמונה כמו נכונה . כלם שווים בענינם וביסודם מבליעדי אמנם אשר הוא נושא עמהם בענינם ויבדל מהם ביסודם על דבר המ"ם, וכמהו בלשון עברית רק וריקם . הם תמים ותמימים, שווים בענינם ושנויים ביסודם . השני מעשה ידי אמן (שיר ז ב) כל איש מלאכה נקרא אמן . השלישי כאשר ישא האמן את היונק (במדבר יא יב) והיו מלכים אמניך (ישע' מט כג) ויהי אומן את הדסה (אסתר ב ז) האמונים עלי רגוע (איכה ד ה) וחשאוה אומנתו (ש"ב ד ד) כאשר היתה באמנה אהו (אסתר ב ד) ואחיה אצלו אומן (משלי ח ל) ותחי לי לאמנת (רות ד טו) כלם לשון גדול יונקים, [ג"א ענין גדול בנים המה] . על כן לא יתכן להיות מהם ויהי ידיו אמונה כאשר יאמרו הפותרים . הרביעי ואת האמונת (מ"ב יח טז) .

אמץ . מתחלק לב' מחלקות : האחד אמצה לי יושבי ירושלים (זכריה יב ד) ושהר ידיים יוסף אמן (איוב יו ט) וברכים כשלות אמצו (ישעיה לה ג) וברכים כרעות תאמן (איוב ד ד) ותרא כי מחאמצת (רות א יח) ויהי הקשר אמן (ש"ב טו יב) ענין חוק המה . השני סוסים בדרים אמצים (זכריה ו ג) .

אמר . מתחלק לג' מחלקות : האחד אומר אני מעשי למלך (תה' מה ב) אין אמר ואין דברים (שם יש ד) אמר לרשע צדיק אתה (משלי כד כד) האמור בית יעקב (מיכה ב ו) . כה פתורנו הקרוא בית יעקב המכונה בית ישראל (לג) הגידה לי הקצר רוח ה' . השני את ה' האמרת היום (דבר' כו יו) וה' האמריך היום (שם כו יח) יתאמרו כל פעלי און (תלים צד ד) . השלישי שנים שלשה גרגרים בראש אמיר (ישעיה יו ו) כעובת החורש והאמיר (שם יז ט) אמיר כאשל .

אמש . אמש אמר אלי לאמר (בראשית לא

המבאר

(לג) בנ"ל כחור י"א קרואי בית יעקב וי"א משנה בית יעקב חנידה וכו' .

ומנתי אנושה (שם פו יח) *

אסוך * כי אם אסוך שמן (מ"ב ד ב) ענינו מסוך לא סכתי (דניאל י ג) ורחצת וסכת ושמת (רות ג ג) ויחן הסך (נחום ב ו) ושמן לא הסוך (דברים כח ז) ענין משחת מרקחת המה *

אסון * ואם אסון יהיה (שמו"ב כג) וקררו אסון (בראשית מר כט) *

אסם * וימלאו אסמך שבע (משלי ג י) יצו ה' אתך את הברכה באסמך (דברים כח ח) ענין אצורות וגנובים הם *

אסף * מי אסף רוח בחפניו (משלי ל ד) ואספו אספה אסיר על בור (ישעיה כד כב) אסף בלי יבוא (שם לב י) חג האסף (שמות לד כב) והאספסף (במדבר יא ד) הם הנקבצים הנסדפים והגלולים [נ"א והגלולים] על ישראל בצאתם ממצרי' ויחנך להיות מגורתם אספי מארץ כנענתך (ירמ' יז) סחורתך * וידמה המלה לכנען בידו מאוני מרמה (הושע יב ח) ויחצוהו בין כנענים (איוב מ ל) כנעניה נכברי ארץ (ישעיה כג ה) נראים דבריהם לולי הנון האחרונה שהיא אחרית עיקר, אבל בפנים אחרים כה הוא פתרונו שהי' ואספי יותר מארץ שפלתך, ויהיה כנענתך מגורת כי כנענע (מ"א כא כט) או אז יכנע (ויקרא כו מא) *

אספות * וכמסמרות נשועים בעלי אספות (קהלת יב יא) אומרים בעלי פתרון כי מלה זאת מגורת סף השער (יחזקאל מ ז) ואמורת הספים (ישעיה ו ד) נראין דבריהם לפי הענין ולפי רקדוקי המלה אינו כן * כי אמנם יתכן להיות פשר כמשפט סכתבה * אספות מגורת אסופה הכ המסמרות המאספים את הלוהות ומחזקים את הדבק הישב למען לא ימוש, להם נרמו רועי ישראל ושפריו ולהם נמשלו דבריהם, ודגשנות הפה יורה על עניניה * כמו אָפְּהָ * אָנְהָ * עֲבָהָ * והדלתי"ן האלה ובלעדיהן אב יפיון במלים נעשו פעולים ואם ידגשון נעשו מפעלים לה' *

אסר * אסרו הכיסים (ירמיה מו ד) ויאסר אזור במתניהם (איוב יב יח) לאסוך ירדנו (שופ' מו יב) אסריו לא פתח ביתה (ישע' יד יז) אסורים ידיה לה' (קה' ו כו) ענין קשר המה * ויש איסר לשון

ספינה הם * השביעי אגא שא לא (בראשית נ יז) אגה ה' מלטה נפשי (תהלים קצו ד) אגה ה' כי אני עבדך (שם קצו מז) אגא ה' הושיעה נא (שם קיח כה) * נא אגא ואגה ענין אחד להם והמלה בלה יסוד ואיננה מהמראות עקב האל"ף *

אנה * יגון ואנה (ישע' לח י) ויאנהו בני ישראל (שמות ב כג) אנהתה השבתי (שם כא ב) ענין דאנה המה *

אנה * מתחלק לשני מחלקות : האחד אנכי ה' אליהך (שמות ד ב) אנכי עשיתי ארץ (ישעיה מה יב) אנכי תכנתי עמוריה סלה (תהלים עה ג) ענינו כמו אני, והמלה הזאת איננה נגזרת ביתר המלים ולא תפיה הנדה והנה ואינה ביצירה רבוי ומיעוט ולא יוכל המדבר לרבות באנכי ולא למעט באנחנו * השני הנה ה' נצב על חומת אנך ובירד אנך (עמוס ז ז) הגני שם אנך בקרב עמי ישראל (שם ז ח) מלה זו אין לה רמיון בתורה אבל ראויה היא להיות גרועת אל"ף ביתר המלי' הנקדמ' במחברת אל"ף כגו תמול מאהמול נהנו מאנחנו או יקום פתרונו כפי ענינו הראוי להיות אנך מנכים, נאספו עלי נכים (תלי' לה פו) לאשישי קיר חרשת תהנו אך נכאים (ישעיה מז ז) ענין נפץ והרס הם * על חומת אנך על חומת נפץ והרס ופרץ ובירד מפץ לשחת את העיר *

אנס * והשתייה כרת אין אנס (אסתר א ח) וכל די לא אנס לך (דניאל ד ו) *

אנה * אורח ה' כי אנהת בי (ישעיה יב א) נשקו בר פן יאנה (תלים ב יב) תאנה לנצח (שם עש ה) ובאהרן התאנה (דב' ט ד) הליעולם תאנה בנו (תהלים פה ז) אנהת השובב לנו (שם ס ג) ענין קצף הם *

אנה * הנאנחים והנאנקים (יחזקאל פ ד) האנק דום (שם כז יז) לשמע אנהת אסיר (תלים קב כא) מאנהת אגיונים (שם יב ו) ענין נצקה המה *

אנוש * מתחלק לשני מחלקות : האחד אנוש כחציר ימיו (תלים קג פו) אשרי אנוש יעשה זאת (ישעיה נו ב) כמשמיו * השני אנוש חצי בלי שש (איוב לד ו) כי אנושה מכותיה (איכה א פ) עקוב הלב מכל ואנוש הוא (ירמ' יז ט) כאבי נצח

המבאר

(לד) ר"ל אם לא יבא דגש בתיך חליל"ת הוא פעל דגש בתוכו הוא שם הנעשה מן הפעל. (לה) י"ל רש"י שם : ומשהחזיקה

קשר אף לענין אחר. די כל אסיר וקים (דניאל ו
 שו) לאסר אסר על נפשו (במדבר ל ג) או אסרה
 אסר על נפשה (שם ל יא).

אף • מחולק לשבע מחלקות: האחד ואף
 גם זאת (ויקרא כו מד) אף זאת יחדר לבי (איוב
 לו א) אף לא ארץ ובת חלב ודבש (במ' שו יד)
 השני אף בהקבצו עם כי הנפק לענין אחר כאלה
 אף כי אנכי אענו (איוב ט יד) אף כי אנוש רמה
 (שם כה ו) הנה אנחנו מה ביהודה יראים ואף כי
 נלך קצילה (ש"א כג ג) אבי דבר גדול הנביא דבר
 אלך הלא תעשה, ואף כי אמר אלך רדף ושהר
 (מ"ב ה יג) הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלך
 אף כי הבית דוהר אשר בניתי (מ"א ח כג) הן
 צדיק בארץ ישולם אף כי רשע ודומא (משלי יא
 לא) אף כי נתעב ונאלה (איוב טו שו) אף כי היין
 בוגר (חבקוק ב ה) אף כי לא אכל אכל היום העם
 הוה (ש"א יד ל) הן בעורני חי עמכם היום ממרים
 הייתם עם ה' ואף כי אחרי מותי (דברים לא כו)
 כלם בלשון הוה מדוברים וזלתי מעט מוער אשר
 איננו נוטה אליהם: אף כי אמר אלהים לא תאכלו
 מכל עץ הן (בראשית ג א).

השלישי אפיתי על גחלי לחם (ישע' מד יט)
 מאפה חנור (ויקרא ב יב) את אשר תאפו אפו
 (שמות טו כג) ומצות אפה (בראש' יט ג) חמץ
 תאפיה (ויקרא כג יז).

הרביעי ושתחו לאפיו (בראש' מח יב) אפים
 ארץ ישתחו לך (ישע' מט כג) לאפי דוד (ש"א
 כה כג) ענינו על פני דוד • מנה אחת אפים (ש"א
 א ה) נראה כי מגורתם הוא ולענינם נוטה, מנה
 ראיה ונבדדה למראה ונחמדה לפנים ויקרה לעינים
 ויש בלשון ארמית מלה אשר יערבנה נפל על אנפיהו
 (דניאל ב מו) וכל אפיו [נ"א פניו] אינו מתורגם
 כי אם באפיהו.

החמישי אף להם ולא ירחון (תהלים קטו ו)
 ויפח באפיו נשמת חיים (בראשית ב ז) ומיץ אף
 יוציא דם (משלי ל לג) והנם שלחים את הזמורה
 לאפם (יהושע ח יז) כמו נחירים •
 הששי אפוני הנלי מות (תלים קיז ג) אפפו

עלי רעות (שם מ יג) כמו סבוני גם סבוני (שם
 קיח יא) •
 השביעי ואף ד' חרה בעם (במדבר יא לג) אפו
 שרף וישטמני (איוב טו ט) ישוב אפך ותחמני
 (ישעיה יב א) אף שב אפו ממני (ירמיה ב לה)
 ענין קצף המה • והשוו הפותרים אף לאפיהם
 (דב' לב כו) והעמידו אפיהם מגורת אף וגראית
 המלה כי אינה פתורה כרת ולא דרושה כמשפט
 האותיות, כי סברו הפותרים כי האלף יסוד במלה
 ואין כה רת המלים • כי אלו היה האלף יסוד במלה
 וגורתה מאף היה על המחוקק מחקת משפט
 להוסיף אלף שני במדה יסוב המלה אליו כאשר
 יקרה ליתר המלים אשר תחלתם אלף ליסוד המלה
 אשר לא יתכן למדבר להסב המלה אליו עד יספו
 אלף שני ויכפלו האלפין ובהשגות האלף תכון
 המלה הדישב, אף אחת ליסוד והשגית להסב
 המלה אליו, כאלה: אאורך (ישע' מה ה) אאלפך
 (איוב לג ג) אאריך אפי (ישע' מח ט) אאמיצכם
 (איוב טו ה) ונאלה רבות • והפותר אפיהם אם
 מגורת אף ידינו שתי טעיות נקבצו בפתורנו:
 השעות הראשון על כי אין המלה מסובה באלף
 שני, והשעות השני על עובד האלף התיכונה
 המיוסד במלה • אבל יש באמת נכונה וממשפט
 הלשון להיות מוסב למדבר, והוא והמם אשר
 באחרית המלה מועדים לרבות, ובהיות ככה ישאר
 מן המלה פ"א אלף • ובהוחר פא אלף נכון להיות
 אפיהם מן פאה (ירמיה ט כה) ומפאת פני
 (ויק' יג מא) פאת קדמה (במד' לה ה) ותחלקם
 לפאה (נחמיה ט כג) וכה יהיה פתורנו אפיהם
 אורה אותם בגוים ואפאה אותם לכל רוח ופאה
 לו • וגם יתכן להיות אפיהם אשימם פאת פני
 ויכלו ויתמו ומפתח האלפין יורד על ככה ולולא
 פתיחתם לא נכונו פתורניהם • הפתורנים שניהם
 יוצאים וגראים עניניהם וגורת המלה אחת היא
 אבל הראשון קרוב מן האחרון •
אפר • ויאפר לו (ויק' ח ו) וחשב אפורות
 (שמות כה ח) ענין חונן וחיוני • ויתכן להיות
 מגורתם ויפיע אהלו אפרנו (דניאל יב מה) ענין

המבאר

יש לפרש אפיהם אשימם פאה לחשליכם מעלי הפקר ודוממו
 מציע בעזרת וחתן להם ארץ שבעה גרים ותחלקם לפאה להפקר
 וכן חזרו ממנו עכ"ל.

בארם הרי הוא כנשקר בקשור עבותות. אסורים שם דבר של
 קשורים כמו רסמו אסוריו [שופ' שו יד] קשורין כן פירשו מנחם.
 (ל' ו'ל רש"י שם. אפיהם אסורתי בלבי אפאה איהם

תיכון הוא *

הנעלה מן המלה ההיא לעת מקרה ככה יעלה מרעותיה ענין אחד ומשפט אחד לכלם * לכל המלה אשר יהיה שמה האות ללכת ילכו האותיות ובהפדרם יפרדו לא יסבו בלכתן * דע כי כל מלה מהמלים המשולשים משלש אותיות אשר תחלחם אל"ף או ב"ת או גימ"ל או אות מיתר האותיות מיוסד במלה יקדמו וו והוא שני לו הם הם המלי' הבנוים על שני פנים לא יוכל המוסף להוסיף עליהם ולא הגורע לגרוע מהם כי משפט דלשון כן הוקם * המראה האחד : ואופן עגלה (ישע' כח כו) אוצר נחמד ושמן (משלי כא ד) גורל אחד לה' (ויק' סז ח) שופר תרועה (שם כה ט) עולל ויונק (ירמיה מד ז) עולם חסד יבנה (תה' פס נ) מורג חרוץ חדש (ישע' מא טו) וחור וגוול (ברא' טו ט) כי מוקש הוא לך (דברים ז טז) מופת נתחך לגוים (יהונקל יב ו) וכאלה הרבה כלם נגינתם [נ"א נגדן] (ש' מלרע וכה יתכנו המלים והם מאזני המלה משיכתם סמוכה לאחרים) [נ"א לחתימתם] * ע"כ לעת מקרה המלה לא יסורו ויהיה * אבל לא בכל מקריהם הנעשים לכל עברי פני המלה כי אם בפנים אחרים כמו אוצרותיהם מאוצר, וגורלי מגורל, ועולמי מעולם, ושופרות משופר, ועולליהם מעולל, ומורגים ממורג, וגווליו מגוול, ומוקשים ממוקש, ומופת' ממופת, וכאלה הרבה : אפס לא במקרה מלרע מלעיל כי המלים המשוכים מלעיל משיכתם סמוכה לתחלתם על כן יעלו הווין לעת מקרה כאלה (א) * אף ארח משפטיך (ישעיה כו ח) קרש קרשים (שמות ל לו) בשת הפנים (דני' טז ז) שרש ישי (ישעי' יא י) חרש ימים (בראשית כט יד) וחשך על פני תהום (שם א ב) און המסדר (ויק' יד יד) והביאו בניך בחצץ (ישעיה מט כב) יוסף אמן (איוב יז ט) ערף ולא פנים (ירמ' ב כו) את כל תקף (אס' ט כט) גרן ויקב (הושע ט ב) אבל בכסף חשיבתי (דבר' ב כד) עשר וכבוד (משלי ג טז) אשר מורעו יתן למלך (ויקרא ד ב) אין אמר ואין דברים (תלים יט ד) ורחב חמש אמות (יהונקל מ ל) אך החצר

אפוא * אם כן אפוא (בראש' מג יא) אם לא אפו (איוב ט כד) מלה זו איננה נגזרת מיתר המלים והיא מיוחדת במתכונת כמשפטה, ולולי הענין לא נורע לה בנין, ופתרון אפא כמו כה * **אפל** * וישם מאפל (יהושע כד ז) ארץ מאפלה (ירמיה ב לא) חשך ואפלה (יואל ב ב) ענין מחשך הוא * ונראה אפילות שהוא מגורחם על דבר הענין ומקרהו והחשפה והכסמת לא נכו כי אפילת הנה (שמות ט לב) יען כי לא שלטה האש המתלקחת על הורעים אשר לא נצמחו ועל הדשאים אשר לא דשאו כי שמונים היו בתלמי אדמה עוד באופל היו ולא יצאו לאור על כן נקראו אפילות ואם ישעון השוען לאמר כי פתרון אפילות כמו מלקושות והן וריעות מיוחדות ואין למלה דמיון בתורה יתכנו דבריו על כי יש מלים הרבה אע"פ שיש להם דמיונות למראה אינם מגורחם ומצאנו לו דמיון בענין ובמראה בלשון משנה : הא בחרפי הא באפלי (תענית ג"ב * הגיגה כה"א) * **אפן** * ואופן עגלה (ישעיה כח כו) אופן אחד בארץ (יהונקל א טו) אפן מרכבותיו (שמו"ד כד) האופנים ומעשיהם (יהונקל א טו) לארבעתם אופניהם (שם יב) ענין אחד להם : ואין מגורחם דבר דבור על אפניו (משלי כה יא) * כי פתורו מחוקק על פי הדבר * ופתרון אופן אחד כמו גלגל אחד, ואלו נגזר אפניו מאופן לא יצאה הוו מחוק המלה כי אם היה נאחו בחוכו כענין האדוו באופן * כאשר יהיה ראשן בתוך האופן (יהונקל א טו) ובאופנים (שם א ד) ולאופנים (שם ג) והאופנים (שם א יט) כלם נכתבים ב"ו או בנקודה הראויה להנקה העומדת תחתיה לח * וזה אשר יורה כי אין אפניו מאופן * והמדה הזאת יורה עליה וזאת חקת המבדיל אשר בין שניהם * יש מלים בלשון עברית אשר יש להם מדה אחת וקצב אחד ועקב נקודתם יבדלו ויחצו לשתי מחלקות, המלה אשר ממחלקה האחת המיוסרת כמשקלת רעותה לכל עברי פניה המלה ההיא לא תשתנה ולא תשה מני קו והו"ו

המבאר

הכ"ו דשם * אבל זה נראה כי מלת נגדן היה מורגלת בפי מנחם כי כן מצאנוה גם בדרך 4 ע"א ע"ש * (ב) פ"ה כל מלה שהיא ע"ס פ"ה ולפעט תבוא בוי"ו, ואם היא מלעיל תבוא בלא וי"ו.

לח) פ"ה פ"ה יבאו בוי"ו ופעם בלא וי"ו ואם תבוא נקודה החולם תסורתי כמו זאת ואת אפן מרכבותיו [שמות יד כח] ששם הוא חסר בלי וי"ו * (שם) כ"ו לונדון והסבורג נמצא נגדן * ואך ב"כ ויין פצאיו נניחם ולא ידעתי אם השערת רש"ב היא או טפס

[31]

כב לה) ענינו כמו אך ורק. [נ"א אכן ורקן].
השלישי, מי אפסים (יהוק' מו ג) נראית מלה
זו שהיא מהמלים גרועי אלף, כמו רבע מארבע,
וסך מאסוך, ופס ידא מאפסים מב). וכה ענינו
לא היו מגיעים כי אם עדי כף רגל.

אפע • אפעה ושרף מעופף (ישעיה ל ו)
תהרגהו לשון אפעה (איוב ד שו) והוורה תבקע
אפעה (ישע' נב ה) ופעלכם מאפע (שם מא כד)
חיה רעה מפרצי חיות הנדר, והפותרים יחלקו
המלה לשנים כי אמרו אפע איננו מאפעה. כי
פתרון אפע כמו אפס ואין, ולפי הענין נראה כי
כלם שוים על כן נמשלה פעולת זרים ופעלי און
והמס לפעולת אפע, עכשבו, וכפריים, וצפעונים.

אפק • מתחלק לשני מחלקות: האחד אפיקי
מים (תלים יח שו) לאפיקים ולגאיות (יהוקאל ו
ג) כאפיקים בנגב (תלים קכ ד) פתרונו כפי ענינו
הם כנחל מוצאיו ומובאיו ומבועיו. השני ולא
יכל יוסף להתאפק (בראשית מה א) ויהאפק המן
(אסתר ה י) ומזית אפיקים רפה (איוב יב כא)
הנורת אבירים ירפה. מה יתרון לתופש נס אשר
מתניו משנס בהיות אילותו מרפה ומזית חגורתו.
המזית והחנורה והאזור והזר קרובי ענין הם.

אפר • מתחלק לב' מחלקות: האחד כי אפר
כלחם אכלתי (תלים קב י) עפר ואפר (בראש' יח
כו) ותקח חמר אפר (ש"ב יג יט) האפר והדשן
קרובי ענין הם. השני ויתחפש באפר (מ"א ד
לח) ויסר את האפר מעל עיניו (שם כ מא) מיני
מסוות וכסות המה. המכסים את הראש ואת
הפנים וזאת העינים לברדן. ובלשון ערבי אל פן).

אפריון • אפריון עשה לו (שיר ג ש) פתרונו
לפי ענינו: ערש ומשה ואפריון נראין ענין אחד.
ופותרים אומרים נור הוא לחתן.

אפרח • ואפרחיו יעלעו דם (איוב לז לו)
אפרחים או בצים (דברים כב ו) ענינו כמו גזולים.

אץ • אץ לבא כיום חמים (יהושע י ג)
והנגשים אצים לאמר (שמות ה ג) כי אץ לך
הר אפרים (יהושע יז שו) ענינו כמו רחק.

(שמו' כו יח) היו עלי לשרח (ישע' א ד) ושכחת
עמר בשדה (דברים כד יט) וכאלה הרבה בלשון
עברית. דע כי המלים האלה וכמהם מהמלים
המשולשים אשר משפסם כמשפס המלים האלה
כל הווינ הנכתבים במלים או הנקודה העומדת
תחתם יחדיו ישבותו. ובהעלות ווי המלה יפתחו
(מא) כאלה: כגורל חסוך. את גדלך (דב' ג כד).
אף ארח משפסך, ארחי ורבעי זרית (תל' קלמ
ג) קרש ישראל לה', את שם קרשי (ויקרא ד ג).
בשנת הפנים, חרפתי ובשתי (תלים סג ד) חשך
אפלה, וד' יגיה חשכי (ש"ב כב כס) שרש ישי,
שרשי פתוח אלי מים (איוב כט יט) חדש ימים,
מדי חדש בחדשו (ישעיה סו כו) און המשחר,
ותקח אוני שמץ מנהו (איוב ד יב) והביאו בנדך
בחצן, גם חצני נערתו (נחמיה ה ג) ערף ולא
פנים. ואחו בערפי (איוב שו יב) את כל תקף,
וכל מעשה תקפו (שם יב) גרן יקב, מגרנד
ומיקנד (דברים מז ג) אכל בכסף תשביירי,
ובמרבית לא רתן אנכך (ויקרא כה לו) עשר
וכבוד, את כבוד עשרו (אסתר ה א) מורעי למלך,
וקלל במלכו ובאלהיו (ישע' ח כא) אין אמר ואין
דברים, אם אמרי אשכחה שיחי (איוב פ כו),
אוך היריעה, אמה ארכו (שם ל ב) ורחב חמש
אמות, אמה וחזני רחבו (שמות כח י) ושכחת
עמר בשדה. גם בין העמרים (דוח פ שו) היו
עלי לשרח, מרחכם ומשאכם (דברי א יב) וכאלה
הרבה. וגרלו וקמצו וקמצו לא במשקלתם. הן
למדנו שאין אפניו מאופן.

אפס • מתחלק לשלש מחלקות: הראהו כי
אפס כסף (ברא' מו שו) היו כאין וכאפס (ישע'
מא יב) כי אפס עריץ (שם כט ד) האפס לנצה
חסרו (תלים עז פ) באפס עצים תכבה אש (משלי
כו ד) כי אפס המץ כלה שר (ישעיה שו ד) כל
שריה יהיו אפס (שם לג יב) כלם לשון אין המה.
ויתכן להיות מגורתם מאפסי ארץ (ירמיה שו יט)
אפסי ארץ (דברים לג יז) תכלית ארץ.

השני, אפס כי עו העם (במדבר יג כח) אפס
כי נאץ נאצת (ש"ב יב ד) ואפס את הדבר (במ'

המבאר

(מנ) בכ"י המפורז לברד נמצאו המלים האלה: ובלשון עברי
[צ"ל ערבי] אל. ולא מאמר השם הערבי סה הוא ואולי הוא
אלברקע או מדרסס לזה.

(מא) נראה מכאן באר היטב כי נקודת הקמץ נקרא במי מסתם
גם בשם פתח. ובאמת הוא רק קמץ קטן.
(כב) ענין צד 4 ע"ב.

אור בעדני (תלים קלש יא) יפיץ ענן אורו (איוב לו יא) ויתכן להיות יזהרו (תלי' יח מז) ועצמו (י'רמיה ג יז) *

הששי • ללקח ארת (מ"ב ד לט) כחם צח עלי אור (ישעיה יח ד) ענין עשבים המה • השביעי • את האורים ואת התמים (שמות כח ל) • ויש מחלוקת שמיני בלשון ארמית • ואור דיוה אחרי (דניאל ו ה) ואור עם ענני שמיא (שם ז יג) ואור דיוה רביעאה (שם ז ו) פתורו ל"פ ענינו • לשון הנח המה •

אראל • הן אראלם צעקו חוצה (ישעיה לג ו) הוי אראלם אראל (שם כט א) וההראל (יהזק' מג טו) ומהאריאל (שם) והיתה לי כאראל (ישעיה כט ב) • נראים המלים האלה כי לשון אחד וענין אחד להם • שם המונח אראל • ופתרון הן אראלם צעקו חוצה עת אשר נהרס המונח הנקרא אראל צעקו ובנו אותו קוננו מקדשם ובנו אראלם וספרו מונחם • ואם אמר יאמר השווען לא יתכן בלשון עברית צעקו אראלם ובנו אראלם, כי אם צעקו על אראלם ובנו על אראלם, יש להשיב ולומר יתכן כה נכח • אלה ענינים הנושבים אל הפתרון: ויבך אתו אביו (בראשית לו לה) ויבנו בני ישראל את משה (דברים לד ח) ויבנו את אהרן (במדב' ד כט) • ואם ישועין השווען כי האתים יתקנו [נ"ה יתכנו] את הענין ואינונו באראלם (טו), לספר לשרה ולבנתה (ברא' כג ב) יוכיח, וגם ויעקוב (נחמיה ט כח) יורה, וכמהו הרבה בלשון עברי [נ"א לרוב] •

אנשי פתרון אמרו כי מלה זאת נחלקת לשנים אֶרְאָה לם, אמנם ידעתי כי יש מלים בלשון עברית אשר יחצו לשנים אך לא אראלם • כי אראלם אינו ממנינם [נ"א ממינם] כי בחוקתו עומד וענינו נכון • ואלה קצות המלים הנחלקים לשנים • כי ארץ הנגב נתתני (יהושע טו יט) ראוי להיות נתת לי • וכמהו בני יצאונו ואינם (י'רמיה ד' ראוי לאמר יצאו ממני • וכמהו אחוך שמע לי

אצבע • והוא באצבעו (ויקרא טז יד) כמשמעו •

אצל • מחלוק לשני מחלוקות: האחד אצל האיל (דניאל ח ו) אצל המונח (ויק' ו ג) ויסב מאצלו (ש"א יז ל) • השני ואל אצילי בני ישראל (שמות כד יא) ויצאל מן הרוד (במדבר יא כה) דולא אצלת לי ברכה (בראשית כו לו) ומאציליה קראחך (ישע' מא ט) ענין נשיאות המה • ונראה שאין מנוחם על כל אצילי ידי (יהזקאל יח יג) אצילות ירך (י'רמיה לח יב) הם שרשי אזורע מלמשה לפי הענין • כי יגיע ני הרים אל אצל (זכריה יד ה) יתכן להיות מנורת אציליה (ישעיה מא ט) יגיע מקום נמוך למקום גבוה •

אצער • אצערה וצמיד (במדבר לא ו) • **אצרי** • ואצרתהם אמלא (משלי כ כא) ואשר אצרי אבתך (מ"ב יז) יפתח ה' לך את אוצרו (דברים כח יב) ענין אחד להם •

אר • מחלוק לשבע מחלוקות: האחד יהי אור ויהי אור (בראשית א ג) פתח דברך יאיר (תלים קיט קל) להאיר על הארץ (בראשית א טו) כל מאורי אור (יהזקאל לב ח) ענין נגה המה • השני, ארתי מורי עם בשמי (שיר ה א) ארה כל עברי דרך (תהלים ס ג) נשים בארת מאירות אותה (טו) (ישעיה כו יא) ענין לקיפה המה • השלישי • אורו מרוז (שופטים ה כג) במארה אתם נארים (מלאכי ג ט) ארה לי יעקב (במדבר כז) ענין קללה המה •

הרביעי • אור נשדים (נחמיה ט ו) על כן בארים כבוד מה' (ישעיה כד טו) על מאורת צפעוני (שם יא ח) מני בקעים חנונים וצורים • חור פתן (שם) יורה על מאורת צפעוני • ואור נשדים כה ענינו ויצאו אתם מאור נשדים מבקעת נשדים • וזה אשר יורה על הענין כי כה הוא • ויהי בנסעם מקרב וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם (בראשית יא ב) • החמישי • יאר את הלילה (שמות יד ד) ולילה

המבאר

(טו) כונת פנחם היא כי כמו ששרש אור יורה על דבר וחטונו ר"ל על אור חורם ועל החשך • ויתכן להיות כמר כן כי שרש חרץ ושרש עצם יורו על רבר והפוכו עין רש"י על וחרונו מסגרותיה' וחר"ק על זה האחרון עצמו •

(מז) בכל חכ"ל כתיב כאראלם ב"ל ולי נראה לחקן באראלם ר"ל כי מלת את לא הקדימה את מלת אראלם ,

(מז) ח"ל רש"י יום: מאירות כמו ולא האורו מוכחי חנם • וכן פתח דונס מהפח שהעצים יהיו יבשים יהיו נחלים לחרדוק אבל ממהם פתח כלקטתו כמו אריותו מרו ואורח כל עברי דרך השב ל' דונס הלא כתיב בביבש קצורה ובענפים יבשים אין מלקטין מרו עכ"ל •

(מח) בכל חכ"ל אשר לפני נמצא כבודו את ה' •

[33]

ומגורת המלה במתג ורסן עריו לבלום (תלים לב ט) המתג והרסן והחח יישירו השרד והסוס כמלמד הבקר ודרבן לצמדים * ואת אשר יאמרו בנוי לחל-פיות חלקו המלה לשחים וכן העמידו פתורנה שמו חל לבד ופיות לבד, ובהיות ככה אין למלה טעם ולא ענין ולא פתרון. הן נמצאת המלה מחולקת מבלי הועילה: [נו"ו תועלת] ונחצה לשחים מבלי יתרון * ולא יכלתי להשיג איך יעו הפותרים כי המלה טעונה מחלוקת * ומה טעם הזה לבס לעשות כן אפס כי המלה סדורה כמשפט ודרושה כרת להיות תלפיות מגורת מלפנו מבהמות ארץ (אי' לה יא) הוא המגדל הנכון לצדק ומשפט הנכבד, הבנוי לתלפיות בשבת כל המשכילים כי היא תפארת ההללם, ויהי משפט תלפיות ככל המלים אשר תהלתם תיו אשר איננו יסוד * ויתכן להיות גם כה ענינו * כמגדל רוד צואר בני לתלפיות: רצה לשבח גובה הענק ומועל [נ"ל מעל] הצואר, כי גבה ורוממותו תאר הדיפי ונאות המראה, והמגדל הזה היה בנוי [נ"ו בני לחל] למשמרת הצופים הרואים את ארץ מרחקים, וגם יושבי תבל ושכני ארץ יתוודו מרחוק כי הוא נשקף על כל פני ארץ * הן נמצא המגדל נכון גם לצופים גם לשכני ארץ גם ליושבי כפרים גם לעוברי דרכים על כן נשא המגדל לנבחה כתרן בראש ההר וכנס על הגבעה * כי גם ארחות הסוחרים והולכי תחיבות וגוי מסלות הולכים למבשו, ועוברי דרך ואולים (*) לא יתעו כי המגדל תלפיות ולמודים המורים * גם נאה לדרוש ורואי לפרש כי גובה הענק הוא תפארת הראש * וכאשר חלקו הפותרים תל-פיות לשנים, ככה חלקו ד-ראון לשנים והעמידוהו מן די ומן ראיה: ואלו היה כה לא מש נוע המלה ולא נהפך תוכן נקידתה בעבור מקרה דבק המלה, ואלה להרפות ולדראון יוכיח, בנפל יוד מהמלה או נקודה העומדת תחתיה אבל המלה אחת היא ופתרונה לפי ענינה * לדראון עולם למשוואות נצח וכאלה הרבה בחורה מלים מחולקים ואינם מחלקים (סח) * ואם אמר יאמרו כי מחלוקת המלים האלה כמו בשלם הבשר, וכמו ויועקף, ויצאוני,

(איוב טו יז) ראוי לומר אחרת לך * וכמוהו ויועקף (נחמי ט כה) ראוי לומר ויועקף אליך * ולא יכלו דברו לשלום (בראש' לו ד) ראוי לומר דבר לו * בשלם הבשר (מ"א יח כא) בשלם להם הבשר * מספר צעדי אנדונו (איוב לא לו) אגיד לו * פור עצמות חנק (תל' נג ז) חנה לך * יאני רחמיק ואחיה (שם קט עז) יבואו אלי * וכהנה הרבה בחורה * ועוד יש להשיג אלו היה פתרון אראלם וענינו להגלות ולהראות להם על דעת שתחלק המלה לשנים כאשר הם אומרים היה על המחזק המשכיל השם שכל מורד נכחה לחקות אָרָא-לָם היה מחזק המלה בפתיחת ריש אע"פ שלא ימצא לָם בלשון עברית, והיה תולה הפתרון להבדיל בין וִירָא יעקב כי יש שבו במצרים (בראש' מב א) ובין וִירָא אליו (שם יח א) וִירָא מלאך ה' אליו (שמו' ג ב) * ולא נכון לפתור כה כי לא דברה תורה בלשון הזה * והן [נ"א ואם] לבריהם נחלק המלה לשנים ונמיה אחרי הפותרים ההם כדבריהם היתכן לומר הן אראה להם כמו אָחֹוֹה להם, הַיִּשָּׁב לדבר כה, היש טעם לפתרון או פשר לענין, או משקלת למלי? הלא כה ארח חקת התורה בכל מקום אשר יפליא אלהינו לעשות, ובעשיתו נוראות יראה כבודו ותגלה גבורתו כאלה: וירא כבוד ה' (ויק' כג) וירא מלאך ה' (שמו' ג ב) עת נגלה [נ"א נראה] בחורב ברדת אשו הגדולה תחלה ממרום, וביום הוראותו בפארן וורחו משעיר ובתבערה ובמסה, ומי העמד בהוראותו (מלאכי ג ב) [נ"ה ומי הבישו לראותו] הלא אלה יוכיחו * ועוד אם אמר יאמר הדוּשֶׁן על אריאל כי שם מוצה אריאל ולא אראל, וההראל ארבע אמות (יחזק' מג טו) יוכיח * ואם אמר יאמרו הפותרים כי יש מלים אשר יחלקו לשנים כמו תלה ארץ על בלי-מה (איוב כו ז) וכמו בנו לתל-פיות (שיר ד ד) וכמו והיו דר-און (ישע' סו כד) ואראל כמוהם, חלילה לאנשי לב להצדיק אותם להיות מלה בלשון עברית נחלקת לשנים, וחמלן האלה אשר ישימון מחולקין כה יקומו לאדמת ולא יחלקו לשנים * ופתרון תלה ארץ על בלי-מה תולה ארץ על מישור

המבאר

פטר בו לשון נקב וחורי עפר וכו'. עין מחלק' הרביעי בשרש אר. מח' כלומר נראים כמחולקים ובאמת אינם מחולקים, ורק נרכבו מהפעל והכינוי: (*) אלו ועולים או ואולם *

E

השמונת' רש"י על אור כשרים [מחמט ט ז]: וממם פירש אור בקעה, וכן באורים כבוד ה'. כל חור ובקע עמוק קרוי אור. וכן על מאורת צפוניו [ישעיה יח] פירש"י * וממם

וארץ הנגב נתתני, אשר נחלקים לשנים, גם זה לא היה כי המלים האלה והמלים אשר נמוחם אין חלוקה חלוקה: ולא מחציתם חצוי. ולא יתצו ולא יחלקו: כי אם תום אחרית המלה ותכלית יסודתה ישארו אותיות המלאכה והיו למלה, וכן תוכן הענין ומוצא פשר דבר בכלי הבקר בשלם הבשר: פתרונו הראוי לו בשל להם הבשר. בשל לבד, והמ"ם הוקם לבד במקום להם. כן הוא ענין יהו המלים ובה משפסם. אך המלים הראויים לחלק כאלה המלים העליונים (ט), ע"כ לא יתכן להיות אראלים מהם ולא יעלה בחשבונם ולא ישתוו בפתורם, על כי אשר חקת המשפס להיות אראל לבד והמ"ם לבד כמלים האלה, ואך לא רמזתק המלה הזאת כה כי לא תקום מן המ"ם מלה, והפתורים לא חלקה כי אם אראל לבד ולם לבד וכן לא יתכן. ועל כן אלה לדבריהם ומחלקותם ורפואתם לא יקום פתרון ולא ענין המחמה הישב ופתרון ודיתה לי כאריאל כה הוא: אציק על ציון קרית חנה דוד עד היות שוכניה ונחוצים ושחוצים וחציר מסבב אשיתנה מובח.

ארב • מתחלק לב' מחלקות: האחד ארוב (שמות לד ו) ארוב החצר (שמות כו יח) יארבן ימך (שם ד יב) ארוב היריעה (שם כו ב) • השני וארבתך מהרה תצמיח (ישעיה נח ח) הנני מעלה לב ארוכה (ירמ' לג ו) ענין חובש ותרופה הם. **ארמון** • כי ארמון נפש (ישעיה לב יד) פסגו ארמנותיה (תלים מח יד) פתרונו כפי ענינו אלמון וארמון וקריה ומדינה ועיר קרובים זה מזה • **ארן** • מתחלק לשני מחלקות: האחד נשע ארן וגשם יגדל (ישעיה מד יד) פתרונו כפי ענינו • השני וישם בארן במצרים (בראשית ז כו) ועשית לך ארון עץ (דברים יא) ענינו כמו ארגו •

ארע • לארעית גבא (דניאל ו כה) • ארץ בלשון ארמית ארעא כמשמעו • **ארץ** • ארץ מצרים לפניך הוא (ברא' מז ו) ארצה כנען (שם יא לא) וכי רבאו אל הארץ (ויקרא יב כג) • **ארש** • וארשתך לי באמונה (הושע ב כב) אשה תארש (דבר' כז ל) בתולה אשר לא ארשה (שמות כב טו) •

ארשת • ארשת שפתיו (תל' כא ג) כרשיון כורש מלך פרס (עזרא ג ו) ענינו יורה עליו כמו מבשא שפתים •

אש • מחלק לששה מחלקות: האחד אש אוכלה הוא (דברים כד) ואש יצאה (במדב' טו לה) ואשם לא תכבה (ישע' סו כד) אשי החלבים (ויקרא י טו) אשה ריח ניחוח (שם א ט) אשו הגדולה (דברים לו) כמשמעם • השני ואשישה אחת (ש"ב ו יט) ואהבי אשישי, ענבים (א) (הושע ג א) סמכוני באשישות (שיר

המבאר

ארב • מתחלק לב' מחלקות: האחד ארוב (שמות לד ו) ארוב החצר (שמות כו יח) יארבן ימך (שם ד יב) ארוב היריעה (שם כו ב) • השני וארבתך מהרה תצמיח (ישעיה נח ח) הנני מעלה לב ארוכה (ירמ' לג ו) ענין חובש ותרופה הם. **ארמון** • כי ארמון נפש (ישעיה לב יד) פסגו ארמנותיה (תלים מח יד) פתרונו כפי ענינו אלמון וארמון וקריה ומדינה ועיר קרובים זה מזה • **ארן** • מתחלק לשני מחלקות: האחד נשע ארן וגשם יגדל (ישעיה מד יד) פתרונו כפי ענינו • השני וישם בארן במצרים (בראשית ז כו) ועשית לך ארון עץ (דברים יא) ענינו כמו ארגו •

ארע • לארעית גבא (דניאל ו כה) • ארץ בלשון ארמית ארעא כמשמעו • **ארץ** • ארץ מצרים לפניך הוא (ברא' מז ו) ארצה כנען (שם יא לא) וכי רבאו אל הארץ (ויקרא יב כג) • **ארש** • וארשתך לי באמונה (הושע ב כב) אשה תארש (דבר' כז ל) בתולה אשר לא ארשה (שמות כב טו) •

ארשת • ארשת שפתיו (תל' כא ג) כרשיון כורש מלך פרס (עזרא ג ו) ענינו יורה עליו כמו מבשא שפתים •

אש • מחלק לששה מחלקות: האחד אש אוכלה הוא (דברים כד) ואש יצאה (במדב' טו לה) ואשם לא תכבה (ישע' סו כד) אשי החלבים (ויקרא י טו) אשה ריח ניחוח (שם א ט) אשו הגדולה (דברים לו) כמשמעם • השני ואשישה אחת (ש"ב ו יט) ואהבי אשישי, ענבים (א) (הושע ג א) סמכוני באשישות (שיר

המבאר

(ט) בנ"ל הדרש הזה מחלק לב' מחלקות: אסמם בנל"ה ארן וארון שני שרשים הם. (א) רש"י: אשישי ענבים פירש מהם נביעין יין.

(ט) פ"ל אין אופן אחר בסעשה חלוק המלים כי אם במלים העליונים זה לפי דעתו אינו חלוק כלל כאשר באר בדבריו שהוא כי אם כינוי לבד.

[35]

בר) ואשמורה בלילה (תהלים צ ד) באשמורות
אהגה כך (שם סג ז) ענין נשף וליל המה י וזה
יוכיח קרמתי בנשף (תלים קיש קמו) קרמו עניני
אשמורות (שם קיש קמה) י

אישון . כאישון בת עין (תלים יז ח) ענינו
כבבת עין (ונכר' ב יב), ויתכן להיות המלה נגזרת
ולקרבנה אותה לאישון לילד ואפלה (משלי ז ט)
ידעך נרו באישון חשך (שם דך ד) נכון להיות
השהירות אשר בלובן העין (ג) י

אשנב . בעד האשנב (שופט' ה כח) בעד
אשנבי (משלי ו ו) שבכי עליות המה י

אשף . מתחלק לשלש מהלקות: האחד
מאשפת ירים אביון (תלים קיג ז) חבקו אשפחות
(איכה ד ה) ענינו כמו מדמנות (ישעיה כה י) י
השני אשפתו קבר פתוח (ירמיה ה טו) עליו
תרנה אשפה (איוב לט כב) י ועלם נשא אשפה
(ישעיה כב ו) פתח יהודה בן קריש וקרמוני עתים
יהורו לו הפותרים קיר החומה נחשף מִקְנָן יו, ו
ואין המלה נוטה אחרי פתורנם ואין ככה משקלת
מתכונתם: ואלו היה סוד ההזיון כאשר הם פותרים
כה היה משיף: וקיר הוער ממִנִּי י הנה נמצאו
המלים סדורים לא נחשפם והענין שלא נתקנו
אבל כה הוא פתרון [ג"ה ענין] ההזיון: ועלם כבר
נשא אשפה וגם קיר דעיר כלי מלחמתו וערך
מגיניו, יחדו המה על ישראל ארם מקדם ופולשתיים
מאחור [ג"ה ארם מקיר ופולשתיים מקדם] וקיר
הוא מרינת ארם, ושם המדינה קיר כאשר נמצא
כתוב בספר ופולשתיים מכפתור וארם מקיר (עמו'
ט ז) וכמוהו (ה) הַגִּלְגָל קירא (מ"ב טז ט) וגלו עם
ארם קירא (עמוס א ה) ואפם כי הפותרים ההם
נחלקה להם קיר בקיר יו: ואלו חלק יהודה מחלקו'
קיר למיני רוצאותיו ומארה שני לא טעה ולא
הוציא המלים מאמתתם, ולא שת מקיר המדינה
כותל, ומן ערה הוצר, ומן מִנִּי מִקְנָן י ונמצא
הפתרון בלי ענין והמלה בלי משקלת ולא נכון
לעשות כן י

השלישי ואשף וכשדי (דניאל ב י) ולאשפים

ב ה) ענין גביעי יין המה י

השלישי ונאש ממני שאול (ש"א כו א) ותאמרי
נאש (ירמיה ב כה) י

הרביעי אשת חיל מי ימצא (משלי לא י) ומה'
אשה משכלת (שם יט יד) אשה רעותה (ישעיה
לר טו) שבעה שבעה איש ואשתו (בראש' ז ב)
חבורות אשה אל אחותה (שמו' גו ג) נפל אשת
(תל' נח ט) י ויתכן להיות מגזרתם איש אישים י
החמישי לאיש את לבי (קהלת ב ד) ולרוח
אמרי נאש (איוב כו כ) ענין ענם ואינה ודאגה
המה י

הששי לאשישי קיר חרשת (ישע' טו ו) נפלו
אשיותיה (ירמיה נ טו) ואשהי מסובלין (עזרא
ו ג) ואשיא יחישו (שם ד יב) ענין יסודות המה:
ויתכן להיות מגזרתם זכרו זאת והתאששו (ישע'
מו ח) י

אשד . ואשד הנחלים (במד' כא טו) אשדת
הפסגה (דברים ג יז) פתורנו כפי ענינו י אשד
הנחלים כמו נובע הנחלים י ויש בלשון ארמית
כמוהם שופך דם הארם (בראש' טו ו) דישור
דממא דאנשא דמא יתשד (ג) י

אשך . מורח אשך (ויקרא כא ד) פתורנו
כפי ענינו נפוח פחד י

אשכל . אשכלתיה ענבים (בראשית מה י)
אשכלת מורת (דב' לב לב) אשכל הכפר (שיר א ד) י
אשכר . אשכר יקריבו (תלים עב י) השיבו
אשכך (יחזקאל כו טו) פתורנו כפי ענינו י אשכר
כמו שי, וכמו מנחה, וכמו תשורה י

אשל . וישע אשל (בראשית כא לג) י

אשם . אשם הוא אשם אשם לה' (ויקרא ה
יט) אבל אשמים אנחנו (בראש' מב כא) ואשמה
הנפש ההוא (במדבר ו ה) כעת תאשמו (שופט'
כא כב) ענין השא הוא י אבל ראשם שמרון
(הושע יד א) מגזרת שממה הוא י

אשמן . באשמינים כמתים (ישעיה נט י)
פתורנו כפי ענינו במחשכים כמתים י

אשמר . ויהי באשמרת הבקר (שמות יד

המבאר

האחרת של הפסוק וקיר ערה מן כי קיר החיפה נחשף פסגו.
(ג) כן נוסחת ויין י ואולם בניסוח המפורז תחת וכו' ה
כתוב ובפירוש הקריה, ובניסוח ולמחר כתוב ובפירוש הקריה,
(ג) כי הפותרים החלפיו מלת קיר שפירושה מדינה במלת
קיר שפירושה כותל י

(ג) בכתב יד נמצא: וראשור דמא דאנשא. כמא ותאשד.
(ג) השרש אישון הוזכר בא אחרי שרש איש, וכאן שני
הוא ביתר באור ונראה כי כאן מקומו, רק שמאיוה סופר קרמוני
בא השעיה בפעם הראשון.
(ד) כלומר ר' יהודה בן קריש ואיזה קדמונים עמי פתרו חצי

ולמכשפים (דניאל ב ג) *

אשפר * אשפר אחד זאשישה אחת (ש"ב ו יט) פתורנו כפי ענינו נחת טוב ידך וכתף. **אשר** * מתחלק לארבעה מחלקות: האחד אשר חכמים יגידו (איוב טו יח) אשר יצא לפניהם ... ואשר יוצאים ואשר יביאים (במדבר כו יז) כמשמעותם. ויש אשר מתחלק לשלשה מראות האחד אשר ישאלון בניכם מחר (יהושע ד כא) אשר נשיא יחזא (ויקרא ד כב) ענינו כמו כי ישאלון בניכם, כי נשיא יחזא השני אשר ידעון כי כאשר הייתי עם משה אחיה עמך (יהושע ג ו) ענינו למען ידעון: השלישי אשר שמעתי בקול ה' ואלך בדרך אשר שלחני ה' (ש"א טו ד) ענינו כי שמעתי טו).

השני אשרי אדם עו לו כך (תהלים פד ו) באשרי כי אשרוני בנות (בראש' ל יג) ראוה בנות 'אשרוה (שיר ו ט) אשרי האיש (תלים א) כמו טוב האיש טו).

השלישי באשרו אחוה רגלי (איוב כג יא) עמי מאשרך מתעים (ישע' ג יב) אשרו חמוץ (שם א טו) ואשר בדרך לך (משלי כג יט) אם תשה אשרי מני הדרך (איוב לא ו) ישנו פעם ישנו נתיב לפי ענין המחזה. ואין מגורתם כנמר על דרך אשור (הושע ג ו) על דבר האל"ף אשר איננו יסוד במלה, ופתורנו כאשר נמר על דרך שוקר ומביש ושד לשרוף ככה אשקור אני לשרוף ולהתוף אני אשרוף ואלך ואשא ואין מצילי גם אשרנו עתה סבבנו (הל' יז יא) איננו מגורתם ופתרון אשרנו כמו שוררנו כמו אלהים יראני בשוררי (תלים נט יא) למען שורי הישר לפני דרכך (שם ה ט) אשרנו ושוררנו ענין אחד להם, נמצא שוררנו מהמלים גרועי אל"ף, ושוררנו כשוררנו. הרביעי אשרוה כל עץ (דברי' כז כא) ואשריהם תשרפון באש (שם יב ג) ענין אשל ותורה ואלון עץ אשר לא ירקב הראוי לאלהי נכר ופסולי זרה. **אשרנא** * אשרנא דנה לשכללה (עזרא ה ג) בגין חומה לבנות בלשון ארמית.

אשתדור * ומרד ואשתדור (עזרא ד יט)

ואשתדור עברין בגוה (שם ד טו) לשון מרי [ג"ח מרד] ומדות חמה *

אשתוללו * אשתוללו אבירי לב נמו שנחם (תל' עו ו) פתורנו נתעקרו אבירי לב, יתכן להיות מגורת אשל ושני פתורנים למלה: הפתרון האחד נשיעה וחשני עקרה * ומראה אחד לשניהם * ומבלי הפך המלה מתהפך ענינה כי המלה כפולת ענין * ישנו בנין וישנו סתירה * ויש כמותו בלשון עברית מלין מחולקים לשני פנים אחווים [נו"ל אחדים] במראם ונפרדים בענינם וכזה מחלקות אשתוללו * יתכן להיות פתורנו נשיעה ועקרה על כי יסודת המלה אשל כאלה: מסעף פארה במעצמה (ישעיה י לג) יתכן להיות מסעף מפריא פארוה, מסנסן סנסנים, ומפריח סעיפות, גם יתכן להיות מסעף מפשיח סעיפות ומשחית פארות [נו"ל מפשיח פארות ומשחית סעיפות], על כי יסודת המלה סעף, וכמותו ותשרש שרשיה ותמלא ארץ (תהלים פ י) פתורנו לפי ענינו נשיעה * וחלופי, אורעה ואחר יאכל וצאצאי ישרשו (איוב לא ח) כי אש הוא עד אבדון תאכל ובכל תבואתו תשרש (שם לא יב) ושרשך מארץ החיים סלה (תהלים נב ו) הן למות הן לשרשי הן לענש (עזרא ו כו) כלם עקרת שרשים חמה, וכמותו לבנתני אחתי כלה (שיר ד ט) ופתורנו הסרת לבבי, והוא הדין לשום לב * וכמותו ויחרנו ממסגרותיהם (שם יח טו) פתורנו תרפה הגורתם וחסור ממתניהם והוא הדין לחגור * ויעקדו ויסקלדו (ישע' ה ב) סלו סלו המסלדה סקלו מאבן (שם סב י) ענינו לפנות דרך מאבנים * הוא הדין [נו"ל המשפס] לסקלנו באבנים * ותפע כמו אופל (איוב י כב) ופתורנו ותחזק, והוא הדין לזריחת נוגה * וכמותו הראשון אכלו מלך אשור וזה האחרון עצמו (ירמ' נ יז) פתורנו ויגורו עצמותיו וינתחם לנתחים וינקר עצמיו מצליו, הן נמצא עצמו להסיר עצם ולשום עצם * וכאלה הרבה בתורה * אבל לא יכלנו להשיג מלה אשר תחלחל אל"ף ושי"ן אם יקרה להם כמקרה המלים האלה אשר תחלחם שי"ן ויבא תי"ו אחריו * לפי שלא נמצאו בלשון עברית

המבאר

(נט) בכל חכ"ל נמצא ויחזרו כמסגרותיהם ואיפשר שחיה כינורו על ויחזרו כמסגרותם [ש"ב כב כז], וי"ל רש"י על ויחזרו בתלים: ממהם פתר אותו לשון רש"י חזרה ופירושו ויחזרו כמסגרותיהם * עין צד 32 הערה ט"ז.

(נו) פירושו כי חזה הוא כמו יען. (נח) בנו"ל נפקדה מקום המחלקה השנית לשרש א ש ר שפירושו טוב * ובא בהם לבחלקה הרביעית כלה הארמית אשרנא.

[37]

(ח) ונשל הגבול (רברים יש ה) כי ישל זיהך (שם כח מ) וגם ראוי להיות שלל, ויהיה ענין האל"ף כיתר אלפי המלים, ואם ישעון הפועל באורות האל"ף אשר בתחלת המלה אשר איננה אחוזה ביסודות היתה המלה הוואת ראוי להכתב ישתוללו או נשתוללו כמו אשתוללו (כ) ומבלעדי המראות האלה לא תקום המלה כי יש להשיב אמנם אלף מכל האותיות אין לו כח במלים כי אחרי ישנו יסוד במלה נופל ממנה וקמה המלה מבלעדי אלף כיתר המלים הנקדמים לאותיות בתחלת הספר וכאשר האלף הנראה עיקר במלה ואיננו יסוד ימוש ויורד ממנה כך יאחו ועולה במלה ואיננו יסוד בה אך בעלותו במלה איננו עולה כי אם במקום י"ד או ה"א או נו"ן: הם הם האותיות הראויות לאשתוללו כאלה המלים: ואחרי כן אתחבר יהושפט מלך יהודה עם אחויה מלך ישראל (רה"ב כ' לה) והמלה מגורת מחברת (שמות כו ד) ואין לאל"ף דרך במלה אבל עמד במקום דל"א קרוב ללשון ארמית, ואין זה כי אם לחלש כח האלפין וכמהו כי לא לנצח אדוש ידשנו (ישעיה כח כח) היתרה ראוי להכתב הודש ידושנו, וכמהו כל מלבושי אנאלתי (שם סג ג) היה ראוי להכתב הגאלתי וכמהו הערב והחבר מי אנחמך (שם נא יט) היה ראוי להכתב מי ינחמך וכאלה הרבה בתורה ומיעוטם יורה על רובם. וענין אשתוללו ראוי להיות כמו אלה. לא יקרה זה ליתר האותיות כי אם לאל"ף לבדה כמו אשתוללו ודמיונו.

אשתונן. גם פתרו הפותרים כי יתחמץ לבבי וכליותי אשתונן (תהלים עג כא) העמידו אשתונן מגורת שנונים חצי גבור שנונים (שם קב ד) וכן לא יתכן כי לא ישל הדתו כי אם על המרבר כמו אשתמר, אשתשך, אשתעשע: וראוי להיות אשתונן מגורת משנה פניו וחשלהו (איוב יד כ) וכה יפתר כי יתחמץ לבבי וכליותי, אשתונן אני, ישתנו ציורי, לבבי וכליותי לבר ואשתונן לבר ובעשורך ככה תעמד המלה על אמתה ולא האל"ף במלה יסור.

את. מתחלק לשבעה (כ) מחלקות: האחד

כמלה זאת וכענין זה: על כן יוכל השוען לשעון שאין תי"ו בא אחרי שי"ן ואחרי סמ"ך כי אם במלים אשר שניהם תחלתם ואין זה מהם ולא מגורתם על דבר האלף הנקדם (ס) במלה ולא נודע אם יוצא [נו"ו ימצא] בלשון עברית אם אין ידע כי כל החיך המובאין במלין אשר אינם יסוד בהם בנינים וענינים על שרשי פנים וכזה ענין חוצאותיו: כל מלה אשר תתלחה שין או סמך מיוסדים במלה יהיה התינו שני לאותיותיה, וכל מלה אשר אין תתלחה שי"ן או סמ"ך כי אם אות מיתר האותיות יהיה התי"ו ראשון לאותיותיה או לאותיות היסודי. ואלה הם החיך השניים לאותיותיה הנכתבים במלים: שעשועים, אשתעשע (תלים קיש טו): שמורים, אשתמרה (ש"ב כב כד): שר, תשתרר (במדבר טו יג): שבה, השתבה (תלים קו מז): שחוח, תשתוחח (תהלים סב ז): ששך, תשתשך (איוב ל טו): שמש, אשתומם (ישעיה סג ה): שכר, משתכר (חגי א ו): שולל, משתולל (ישעיה נט טו): שער, ישתער (דניאל יא מ): ספחני נא (ש"א ב לו) מהספחני (שם כו יט): סף, הסתופף (תלים פד יא): סלה, מסתולל (שמות טו יז): סבל, יסתבל (קהלת יב ה): שכל, משתכל (דניאל ז ז): שריגים, ישתרגו (אי"א א יד): שרוע, מהשתרע (ישעיה כח ד) וכאלה הרבה בתורה ואלה המלין אשר חוין ראשונים לאותיותיהם נסדרים במלים כמו אלה: נפל, ואתנפל (דברים טו יח): הלך, ואתהלכה (תהלים קיש מה): מלש, ואתמלשה (איוב יט ד): משל, ואתמשל (שם ל יט) נהל, אתנהלה (בראשית לג יד): וכאלה הרבה בתורה ואת חקת לשון עברית השניים שניים ליסוד והראשונים ראשונים ליסוד כא, אבל יש מלה אחת אשר איננו נחברת ולא נאחות במחברת המלים האלה ויצאה ממשפטם, ולא יצאה כי אם להדרת המלה וזאת היא חגרגה שקים ספרגה והתשומשונה (ירמ' מש ג) והענין הנכון מענינים והקרב לפתרונות והראוי למראות ידחק מספיקות להיות אשתוללו מגורת כי ישל אלוה נפשו (איוב כ

המבאר

(כ) בכל ההעתיקות אשר לפנינו נמצא לשון ע"ה מחלקות, והקורא יראה כי אין יותר מששה פנים לשרש את לפי המבאר אולם גם זה להעיר כי בשלשה העתיקות נרשמו המחלקות עד שבעה אך נחבר בהם סימן השני,

(ס) נו"ל הנקודה: וז"ה יתקיים
(סא) פ"א אלה אשר שין או סמך בראשם,
(סב) בכל ההעתיקות לא נמצא שתי המלים האחרונות האלה
רק בג"ה כתיב אר ש תו ל לר ואי שנית אל כמו אשתוללו

אתה (משלי א כו) קרבו ויאתיו (ישע' מא ה) כפרץ רחב יאתיו (איוב ל ד) ענין ביאה המה' החמישי אף כרוב ממשיח הסוכך (יחזקאל כח ד) ואף חדרב אלינו (דברים ה כד) ואם ככה אף עשה לי (במד' יד פו) את ורברבך : אתה בקעת מעין ונחל (תל' ער פו) אתה הובשתי (שם) אתה הכינות (שם עד פו) ענין אחד להם : ואם ככה את אשר עשה לי נראית המלה דבורה בלשון ארמית ואנת ורברבך (דניאל ה כג) הששי אותה ומפתים (דברים ו כג) וישם ה' לקץ אות (בראשית ד פו) אחותינו לא ראינו (תהלים עד ט) .

אתון : מתחלק לשלשה מחלקות : האחד אתון נורא יקידא (דניאל ג ו) ענין כבשן הוא' השני והאתנה רעות על ידיהם (איוב א יד) ותרמי האתון (במדבר כג לג) : השלישי השער האתון (יחזקאל מ פו) .

אתיק : אל פני אתיק (יחזקאל מב ג) אשר על אחריה מאתיקא (שם מא פו) .

אתמל : ואתמל עמי לאויב יקומם (מיכה ב ח) : ערך מאתמול תפחה (ישעיה ל לג) כיום אתמול כי יעבר (תלים צ ד) פתרון ערך מאתמול תפחה, ערך מקדם, נכון מאו תפחה : ופתרון ואתמול עמי לאויב יקומם : עמי היתה לאויב מתנקם : ועשקו את דליהם וגולו את ענייהם וחמסו את יתומיהם ואת אלמנותיהם .

אתנו : לא תביא אתנו זונה (דברים כג יט) היתה סחרה ואתנה (ישעיה כג יח) אתנה המה לי (הושע ב ד) ענין מחיר המה' .

אתר : מתחלק לשלש מחלקות : האחד אתר די רבחין רבחין (עזרא ג) יתבא על אתרה (שם ה טו) ענין מקום הוא : השני דרך האתרים (במ' כא א) 'תכן להיות מגורת ריתורו אתר הארץ (שם יג כא) מתור הארץ (שם יג כה) : השלישי אתרו עפיה (דניאל ד יא) פתורו כפי ענינו כרתו ענפיו ועקרו סנסניו, ויתכן להיות מגורתם אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו (איוב לו א) .

את השמים ואת הארץ (בראשית א א) את הים ואת היבשה (יונה א ט) : יש מלים אשר לא נפתרים לשון בלשון הושב : אבל הדמיונות יורו עליהם : אלו האתים וכל אהים אשר כמוהם מגורת אתו ואת בנו (ויקרא כא כה) ואתכם לקח ה' (דב' ד כ) ואתכם אורה בנוים (שם כו לג) אתי שלח ה' (ש"א טו א) : יש אשר פתורו עם : אם יש את נפשכם (בראשית כג ה) אתה תבוא את העם הזה (דברים לא ו) אשר ה' את המדינית (במד' כה יד) אל תבא במשפט את עבדך (תל' קמג ב) ומשפט הכהנים את העם (ש"א ב ג) ויהי ה' את יוסף (בראשית לפ כא) ואת אבשלום הלכו (ש"ב פו יא) וישלמו את ישראל (שם יי יט) זה הסדר את ריך (שם פו יז) הישבים את נבות (מ"א כא ח) הואל נא ולך את עבדך (מ"ב ו ג) את מנשה ואת אפרים (בראשית מו ד) את מי נועץ ויבינהו (ישעיה מ יד) : לא את אבותנו כרת ה' (דברים ה ג) הנני משחית את הארץ (בראשית ו יג) : ויבנו איש את רעהו (ש"א ד מא) וכאלה הרבה : וכלם מגורת ואתו אהליאב (שמות לח כג) ואתכם יהיו איש איש (במד' א ד) ומאת עדת בני ישראל (ויקרא מו ה) מאתך תהלתי (תלים כב כו) בריתי היתה אתו (מלאכי ב ה) : הן נמצא את מאתו ואת מאתו : ויש את אשר פתורו מן, כאלה : הם יצאו את העיר (בראשית מו ד) כנאחי את העיר (שמות ט כפ) ויצא משה מעם פרעה את העיר (שם פו לג) חלה את רגליו (מ"א פו כג) אני דואג את היהודים (ירמיה לח יט) .

השני איש את מחרשתו ואת אתו (ש"א יג ד) וכתתו חרבותם לאימים (ישעיה ב ד) כתו אפיכם להרבות (יואל ד י) .

השלישי יאתו לנו האנשים (בראשית לד כג) אך בואת נאות לכם (שם לד פו) ויאתו הכהנים (מ"ב יב ט) מלך הגוים כי לך יאהה (ירמיה יו) הרביעי אתיו אקהה יין (ישע' נו יג) שבו אתיו (שם כא יג) עדיך תאתרה (מיכה ד ח) יאתיו חשמינים (תלים סח לב) כי פחד פחדתי ויאתני (איוב ג כה) אתה בקר (ישעיה כא יב) כסופה

ותשלם מחברת אלף .